

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Evig temporäritet och skön platsmarknadsföring

- *Kulturkartans* betydelse för kulturellt hållbar stadsutveckling

Everlasting temporariness and just place branding

- the importance of *Kulturkartan* in culturally sustainable urban development

Maria Bolin

Evig temporäritet och skön platsmarknadsföring

- *Kulturkartans* betydelse för kulturellt hållbar stadsutveckling

Everlasting temporariness and just place branding

- the importance of *Kulturkartan* in culturally sustainable urban development

Maria Bolin

Handledare: Anna Petersson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Gunilla Lindholm, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i hållbar stadsutveckling

Kurskod: EX0760

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Hållbar stadsutveckling: ledning, organisering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: maj 2014

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

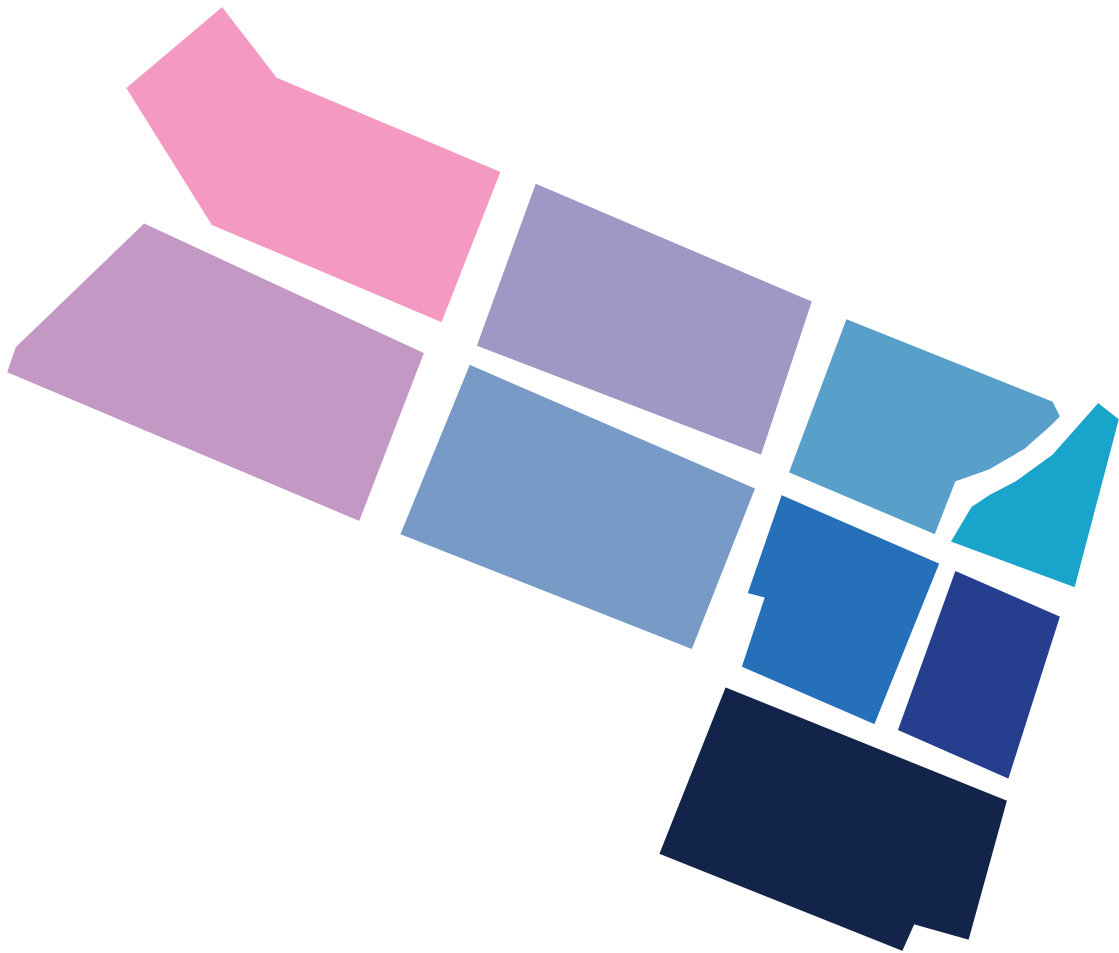
Nyckelord: *kulturell hållbarhet, hållbar stadsutveckling, temporäritet, stadens mellanrum, platsmarknadsföring, cultural planning, Norra Sorgenfri, Malmö*

Sveriges lantbruksuniversitet

Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

EVIG TEMPORÄRITET OCH SKÖN PLATSMARKNADSFÖRING

KULTURKARTANS BETYDELSE FÖR KULTURELLT HÅLLBAR STADSUTVECKLING

FÖRORD OCH TACK

Denna uppsats är skriven som ett masterarbete inom programmet Hållbar stadsutveckling: ledning, organisering och förvaltning vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Våren 2014 avslutar mina sex års högskolestudier och ger mig förhoppningsvis vidare skjuts in i framtiden. Ämnet som behandlas i uppsatsen har inte bara knutit samman mina tidigare spretande studier - det har även kommit att ge mig ett bättre svar på en miljonkronors-frågan ”*vad vill du bli när du blir stor?*”. Jag hoppas att lite av min inspiration har smittat av sig på de kommande 60+ sidorna!

Jag vill inledningsvis i denna uppsats främst tacka min handledare Anna Petersson för givande och stöttande träffar under våren samt Clara Norell, min kontaktperson på ISU som bidragit med vettiga synpunkter och värdefull information. Jag vill även tacka för peppning från vänner och familj, input från klasskamrater och ni som har hjälpt till genom att korrekturläsa uppsatsen. Till sist riktas ett varmt tack till min mamma som kom och lagade näringsrik mat till mig sex timmar innan slutinlämning. Utan dig hade det varit en mycket svag Maria som kom springandes över mållinjen.

A handwritten signature in black ink that reads "Maria Bolin". The script is cursive and fluid, with the first letter 'M' being particularly large and stylized.

MARIA BOLIN

Maj 2014, Malmö

SAMMANFATTNING

Malmö omvandling från industristad till kunskapsstad har inte undgått många. Det är dock inte enbart fysiska strukturer och stadslandskapet som förändrats, utan länge har kommunens kommunikatörer arbetat med att tvätta bort imagen av Malmö som industristad. Malmö har i folkmun kommit att kallas för *Sveriges Berlin*, vilket härstammar från stadens rika och mångsidiga kulturella liv. Eftersom detta kulturliv oftast ses som positivt cirkulerar flera strategier för att stärka det. Men staden, liksom andra städer i världen, har flera områden som väntar på stadsförnyelse och i denna väntan står tomma och oanvända. Områden utan användning uppfattas ofta som otrygga och drar till sig samhällsgrupper som uppskattar denna okontrollerade tillvaro. Detta bidrar till att skapa uppdelning i staden och förstärker bilden av vissa platser oattraktivitet. Istället för att sudda ut Malmö historia kan det vara viktigt att bevara områden - trots dess oanvändning och fulhet.

Syftet med denna uppsats är att studera hur tomma ytor i ett utvecklingsområde kan komma att få en temporär användning. Genom att uppmärksamma kulturella resurser samt oanvända ytor i fallstudieområdet Norra Sorgenfri, Malmö ämnas bättre kunskap erhållas kring de faktorer som är viktiga att ta hänsyn till för att stötta liv och aktivitet i ett område som på lång sikt är ett omvandlingsprojekt. *Kulturkartan* är en karta som pekar ut sex stycken platser i Norra Sorgenfri där fastighetsägare medger till nyttjande av deras fastigheter och tomter för temporära kulturaktiviteter. Kartan ska fungera som ett faciliterande och kommunikativt verktyg för alla aktörer som vill genomföra temporära kulturaktiviteter i Norra Sorgenfri. Genom att studera kartans hinder och förutsättningar ämnar studien att möjliggöra dess utveckling.

Resultaten från studien och den teoretiska diskussionen visar att om tomma ytor bevaras och görs tillgängliga under en längre utvecklingsprocess finns det många sätt att låta dem få temporär funktion. Dessa åtgärder är varken resurskrävande eller omöjliga att ta sig an. Det krävs främst kreativitet och ett starkt medborgarintresse. Platserna måste vara tillgängliga och kända för stadens invånare. Att ta vara på, istället för att motverka, de befintliga kulturella resurserna i området är en bra start. Ett breddat synsätt på kultur innebär att en plats som upplevs sakna kulturell aktivitet plötsligt kan blomstra. Planeringen av kultur måste utgöras av ett möjliggörande och stöttande förhållningssätt, snarare än ett tvingande och ovanstyrt. Ett involverande av medborgare i planeringen av platser tillför dessutom stor kompetens i frågor som kommunen inte ensam kan hantera. Metoden *cultural planning* utgår från dessa aspekter och bör användas när platser med starkt kulturellt värde ska utvecklas. För att ett område utan permanent användning och med till största del tomma ytor, ett område som under en lång period kommer att befinna sig i ett mellanrum, ska få användning, om än så enbart temporärt, krävs att platsen tillskrivs andra egenskaper än vad som normalt anses attraktivt. Resultaten av denna studie visar på att en plats som innehar dessa egenskaper har stor potential för att attrahera andra samhällsgrupper än vad som vanligtvis ses som den optimala besökaren.

Nyckelord: *kulturell hållbarhet, hållbar stadsutveckling, temporaritet, stadens mellanrum, platsmarknadsföring, cultural planning, Norra Sorgenfri, Malmö*

ABSTRACT

The transformation of Malmö from an industrial city to a knowledge city has not escaped many. However, it is not only physical structures and the urban landscape that has changed. For a long time the city's communication office have been working to get rid of the image of Malmö as an industrial city. Malmö has popularly become known as *Sweden's Berlin*, which stems from the city's rich and diverse cultural life. As a diverse and extensive culture is usually seen as positive several strategies circulate to strengthen it. Although, the city, like other cities in the world, has several areas that are waiting for urban renewal and in this stand empty and unused. Areas without use is often perceived as insecure and attract community groups who appreciate this uncontrolled setting. This contributes to create division in the city and enhances the image of certain areas at unattractiveness. Instead of blurring the history of Malmö, it may be important to preserve vacant areas and city gaps - despite its status as unused and ugly.

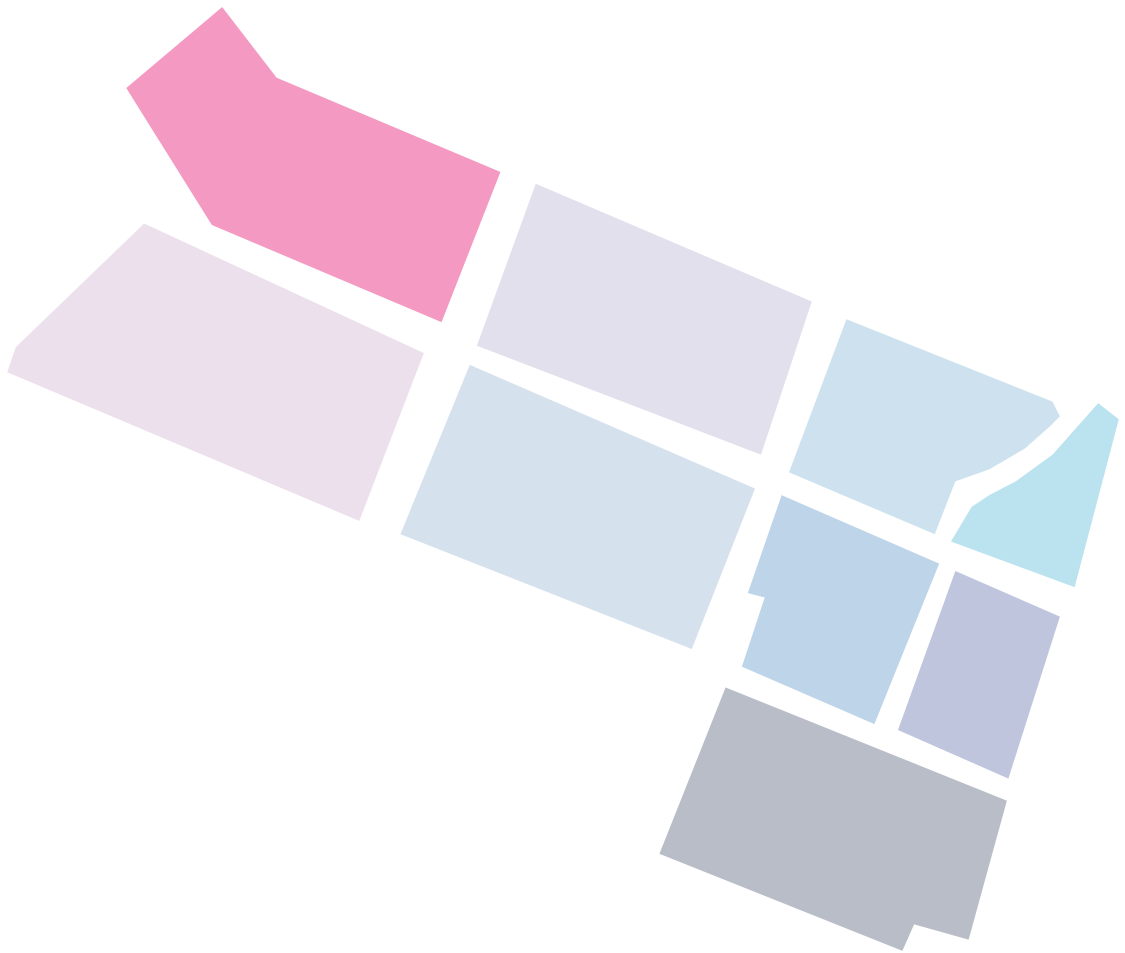
The purpose of this thesis is to study how the empty spaces in a development area may have a temporary use. By paying attention to cultural resources and unused spaces in the case study area of Norra Sorgenfri in Malmö its intended to obtain better knowledge about the factors that are important to take into account to support life and activity in an area that is waiting for urban renewal. *Kulturkartan* is a map that points out six locations in Norra Sorgenfri where property owners allows for the use of their properties and land for temporary cultural activities. The map is intended to serve as a facilitating and communicative tool for anyone wishing to implement temporary cultural activities in Norra Sorgenfri. By studying the obstacles and opportunities of the map this study intend to allow for its development.

The study results and the theoretical discussion show that if the empty spaces are preserved and made available during the process of development, there are many ways to let them have temporary function. These measures are either costly or impossible implement. All it takes is a little bit of creativity and a strong civic interest. The sites must be available and known to the inhabitants. To see and take advantage of, rather than discourage, the existing cultural resources of the area is a good start. An expanded view of cultural resources implies that a location that is perceived to lack cultural activity suddenly can flourish. The planning of the culture must be an enabling and supportive approach, rather than forced and controlled from the above. The involvement of citizens in the planning also adds substantial knowledge in matters of when the municipality alone can't be holistic. *Cultural planning* as a method is based on these aspects and should be used when sites with strong cultural value are to be developed. Giving life, albeit only temporarily, to an area without permanent use and with mostly empty space requires that the place is attributed other characteristics than those normally considered attractive. The results of this study show that a place that holds these properties has better potential to attract other groups of society than what is usually seen as the desired ones.

Keywords: *cultural sustainability, sustainable urban development, temporariness, city gaps, place branding, cultural planning, Norra Sorgenfri, Malmö*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	9
1.1 Bakgrund	10
1.2 Ämnesval	11
1.3 Frågeställningar	11
1.4 Syfte	11
1.5 Avgränsningar	11
1.6 Litteraturstudie	12
1.7 Disposition	12
2 Teorier	13
2.1 Flexibilitet och temporär urbanism	14
2.2 Temporära ytor och aktiviteter i stadens mellanrum	15
2.3 Demokratiseringen av stadsrummet	17
2.4 Platsmarknadsföring och medborgardeltagande	20
2.5 Mediers betydelse för platsmarknadsföring	23
2.6 Kultur och kulturell hållbarhet	25
2.7 Cultural planning	26
3 Metod	29
3.1 Val av metod	30
3.2 Insamling, bearbetning och analys	32
3.3 Kritisk granskning av metod och källor	33
4 Norra Sorgenfri	35
4.1 Norra Sorgenfri förr	36
4.2 Norra Sorgenfri idag	37
4.3 Kultur i Malmö och Norra Sorgenfri	41
4.4 Norra Sorgenfris framtid och visioner	42
4.5 Kulturlivets bevarande och utveckling	43
4.6 Sammanfattning: utmaningarna för Norra Sorgenfri	44
4.7 Avslutande kommentar	46
5 Kulturkartan	47
5.1 Bakgrund	48
5.2 Kulturkartans platser och hinder	49
5.3 Utvecklingsprocessen	52
6 Analys och resultat	53
6.1 Tillgänglighet	54
6.2 Oanvända ytor och kulturella resurser	55
6.3 Inspirationskollage	56
6.4 Marknadsföringsutvärdering och imageskapande	60
7 Diskussion	61
8 Slutsats	65
9 Referenser	67
9.1 Källförteckning	68
9.2 Bildförteckning	71

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Det är inget nytt att Malmö, Sveriges tredje största stad, har genomgått en förvandling under sista delen av 1900- och början av 2000-talet, vilken av forskare brukar benämnas från industristad till kunskapsstad (Ek 2007, s 97-98). Det är inte enbart fysiska strukturer och stadslandskapet som förändrats, utan länge har kommunens kommunikatörer arbetat med att tvätta bort imagen och bilden av Malmö som industristad (Malmö stad 2006). Med denna omprofilering, som även sker på många platser världen över, försöker staden måla upp en image som stämmer överens med invånarens, turistens och investerarens syn på platsen samt stadens sanna identitet. Detta är lättare sagt än gjort. Bilden måste vara trovärdig och sannolik, men samtidigt visionär för att locka dessa tre målgrupper.

Malmö har i folkmun kommit att kallas för *Sveriges Berlin* (Fokus 2012; Dagens Nyheter 2011). Detta uttryck cirkulerar även i media och här sammanfattas livet i staden som billigt, enkelt och mångkulturellt. Malmös kulturella liv har blivit en viktig faktor i denna definition som kommit att

"DET NUVARANDE MALMÖ ÄR EN PRODUKT AV DET SOM HAR VARIT, EN HISTORISK EPOK SOM VI INTE LÄNGRE LEVER I, MEN SOM FORTFARANDE LEVER VIDARE I MÅNGA MÄNNISKOR. DET EXISTERAR PÅ SÅ SÄTT I VISS UTSTRÄCKNING EN MOTSÄTTNING MELLAN Å ENA SIDAN DET HISTORISKA MALMÖ OCH MALMÖS SJÄLVUPPFATTNING OCH Å ANDRA SIDAN MALMÖS NUTID OCH FRAMTID"
(MALMÖ STAD 2006)

"BILDEN AV MALMÖ ÄR EN KOMPLEX HISTORIA. RAMARNA SÄTTS TILL STOR DEL AV VÅR OMVÄRLD MEN DET ÄR VI SJÄLVA SOM VÄLJER GENRE, BESKRIVER MOTIVET, BESTÄMMER PERSPEKTIV, FÄRGSKALA OCH SINNESSTÄMNING. EN GENRE, ETT MOTIV, ETT PERSPEKTIV, EN FÄRGSKALA OCH EN SINNESSTÄMNING, SOM GEMENSAMT BYGGER VÅRT VARUMÄRKE. ÄR VI TILLRÄCKLIGT DUKTIGA PÅ ATT SKAPA EN TROVÄRDIG, SPÄNNANDE OCH VISIONÄR BILD KOMMER VI DESSUTOM ATT VARA EN AV DEM SOM BESTÄMMER HUR STOR RAMEN SKA VARA. OCH VAR BILDEN SKA HÄNGA"
(MALMÖ STAD 2006)

präglas av allt från hipa svartklubbar, exotiska restauranger och dold kriminalitet till innebarer, exklusiva strandpromenader och stora event. Eftersom detta mångsidiga kulturliv oftast ses som positivt cirkulerar flera strategier för att stärka det. Cultural planning är en metod som påminner mycket om hur strategier tänker inom platsmarknadsföring och hur de försöker lyfta fram vad som är unikt med platsen, med den skillnaden att platsmarknadsföring

fokuserar mer på imagen hos en plats (hur dess yttre uppfattas) medan cultural planning har platsens identitet (dess verkliga bild) som kommunicerande mål (SKL 2011). Malmö stad, liksom andra städer i världen, har flera områden som väntar på stadsförnyelse och står tomma och oanvända i denna väntan. Områden utan användning uppfattas ofta som otrygga och drar till sig samhällsgrupper som uppskattar denna okontrollerade tillvaro. Detta bidrar till att skapa uppdelning i staden och förstärker bilden av vissa platsers oattraktivitet. Istället för att tvätta bort och suddat ut Malmös historia kan det vara viktigt att bevara områden - oanvändning och fullhet till trots.

1.2 ÄMNESVAL

I och med min tidigare kandidatexamen inom stadsplanering och kommunikation ämnar jag att kombinera detta fält med mina nuvarande masterstudier i hållbar stadsutveckling. Under årens lopp har vi inom hållbarhet diskuterat ekologisk, ekonomisk och sociala förhållanden för hållbarhet och hållbar stadsutveckling, men det är inte förrän under höstens kurser som vi benämnt den fjärde, och ack så viktiga, pelaren kulturell hållbarhet. Jag har tidigare känt mig vilsen i hållbarhetsbegreppet och ofta funderat över var min styrka legat mellan de tre första aspekterna. Eftersom mitt största intresse funnits inom humanitära, kreativa och kommunikativa frågor är det inom den kulturella dimensionen jag numera inser att jag vill verka. Dessutom är det många som påstår att den kulturella dimensionen fungerar som ett kitt som binder samman och överlappar de andra delarna. Kulturell hållbarhet innehåller även allt från ett antropologiskt synsätt till de urbana och fysiska kvaliteterna i stadsrummet. Dessa aspekter faller samman med mitt intresse för marknadsföring av platser (i och med ännu tidigare studier i marknadsföring) och hur denna bör - eller inte bör - kommuniceras ut.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur kan tomma ytor få en temporär användning i ett utvecklingsområde?
- Vad är temporär kultur och går det att planera för att skapa detta i staden?
- Hur kan platsmarknadsföring utgå från platsens identitet istället för image?
- Hur bör verktyget för att kommunicera ett områdes temporära aktiviteter se ut?

1.4 SYFTE

Syftet med denna uppsats är att studera hur tomma ytor i ett utvecklingsområde kan komma att få en temporär användning. Genom att uppmärksamma kulturella resurser samt oanvända ytor i området Norra Sorgenfri ämnas bättre kunskap erhållas kring de faktorer som är viktiga att ta hänsyn till för att stötta liv och aktivitet i ett område som på lång sikt är ett omvandlingsprojekt. Uppsatsen strävar dessutom efter att studera platsmarknadsförings betydelse i stadsförnyelseprojekt och hitta alternativa sätt för att beskriva en plats utan att försköna den. Uppsatsen söker ge inspiration till hur platser utan synlig användning kan få ett alternativt förhållningssätt genom att addera en temporär och flexibel syn på stadsrummet.

1.5 AVGRÄNSNINGAR

Geografiskt avgränsar sig studien till området Norra Sorgenfri i Malmö, även om detta inte utesluter att inspiration och influenser samlas in från annat håll. Tidsmässigt avgränsas studien till våren 2014, vilket ses som en bra tidpunkt att studera detta område och projektet Kulturkartan. Dels för att det under denna tid märks att det börjar ske saker i området i och med stadsförnyelseprojektet, dels för att Kulturkartans nuvarande form tycks ha stagnerat i sin användning. Det finns ambitioner från både staden och andra aktörer att utveckla den. Huvudfokuset med denna studie ligger i att studera de temporära aktiviteter som kan få lov att ta plats i stadens rum och därför kommer permanenta aktiviteter och kulturella institutioner

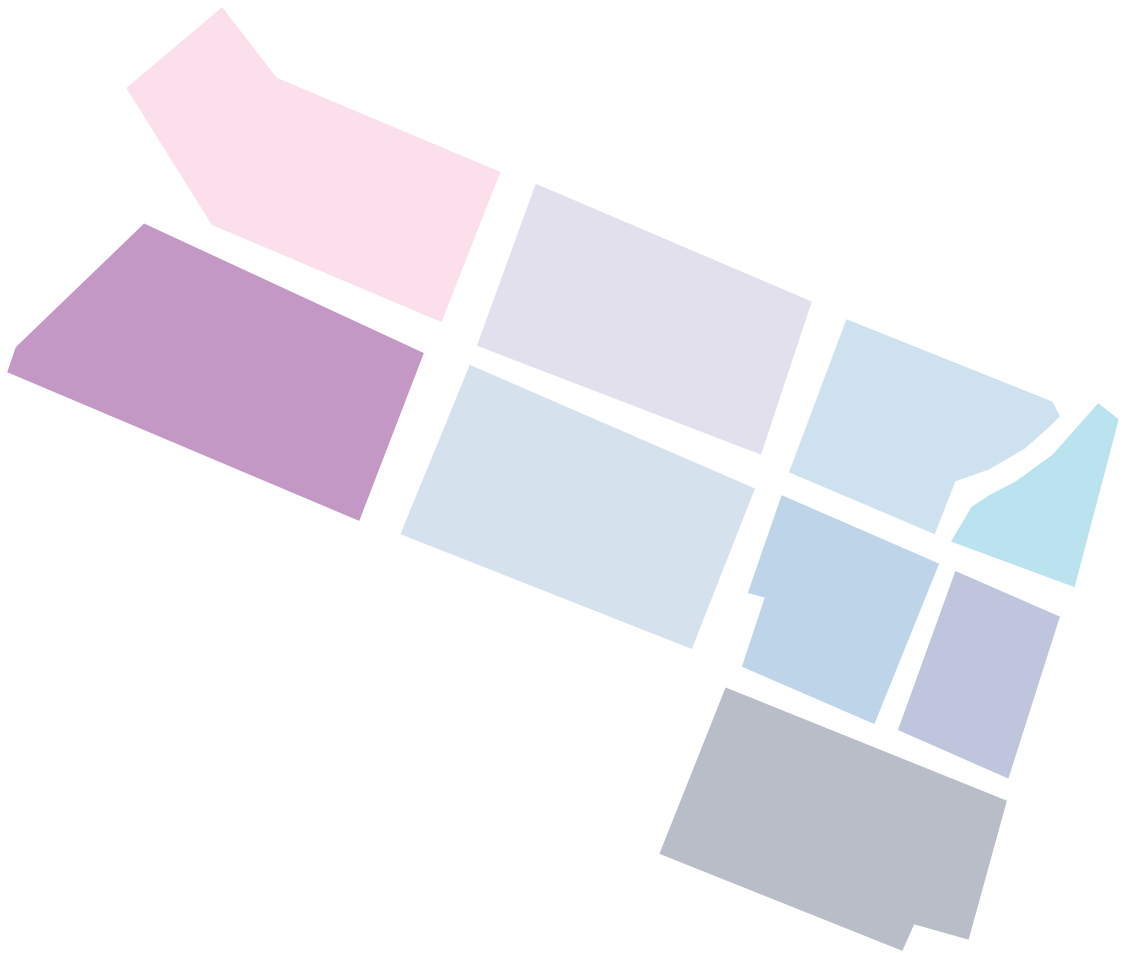
inte ha samma fokus. Inom ramen för denna uppsats behandlas heller inte området som det kommer att se ut efter den planerade stadsomvandlingen, utan fokus ligger på platsen som den ser ut idag.

1.6 LITTERATURSTUDIE

En omfattande litteraturstudie presenteras i kommande del för att ge stöd till fallstudien och diskussionen. Läsaren presenteras för relevanta teorier i ämnet som berör överblivna platser i staden, demokratiseringen av stadsrummet samt utreder begreppet platsmarknadsföring och metoden cultural planning. Denna litteratur har främst samlats in genom databassökning via Malmö högskolas plattform, där vetenskapliga artiklar erhållits, samt böcker på Orkanens bibliotek. Sökord som använts i insamlingen av dessa är: *identitet, image, platsmarknadsföring, autenticitet, kommunikation, kommunikationsverktyg, temporary urbanism, temporary architecture, flexibilitet, temporäritet, tillfällighet, mobilitet, efemär, kortlivad, flyktig, omvandling, mellanrum, fula platser, kultur, kulturell hållbarhet, cultural planning, stadsplanering, stadsomvandling, city regeneration, urban redevelopment, city reimagining*. Denna teorigenomgång appliceras på fallstudieområdet Norra Sorgenfri för att kunna analysera platsen och senare besvara forskningsfrågorna. Teorin har legat till grund för analysen av det empiriska materialet (Svensson, s 182). Den kommande litteraturstudien ger upphov till på vilket sätt kartan marknadsförs och vilken imageskapande agent den utgör. Cultural planning som metod kommer även ligga till grund för kartläggningen av de kulturella resurserna. Metoden cultural planners teoretiska grund används för att kunna tillföra nya aspekter till de nuvarande verktyg som används för att kommunicera ut ett områdes kvaliteter och aktiviteter. Dessa kommunicerande verktyg kan se olika ut, men denna uppsats vill fastställa hur dessa bättre kan motivera stadens invånare och kulturutövare att skapa tillfälliga kulturaktiviteter i ett utvecklingsområde.

1.7 DISPOSITION

Uppsatsen delas in i nio delar. Efter redan avhandlad inledningsdel följer den andra delen med en omfattande litteraturstudie. Denna uppsats bygger på en tvärvetenskaplig teoriansats, där flera forskningsfält förklaras och sammankopplas. Del tre behandlar metod och material. Att denna placeras efter litteraturstudien beror på att läsaren tjänar på att ha metoden färskt i minnet när fallstudien presenteras i del fyra och fem. Dessutom ger litteraturstudien en bra ingång i uppsatsen. Fjärde och femte delen består av presentation och analys av fallstudieobjekten Norra Sorgenfri samt Kulturkartan. Uppdelningen på två kapitler har gjorts främst för att underlätta läsningen och för att separera platsen Norra Sorgenfri från projektet Kulturkartan. Del sex består av resultaten från analysen, vilka presenteras både i text, bilder och kartdiagram. Efter detta presenteras diskussionen i del sju och slutsatser i det åttonde kapitlet. I den sista delen återfinns källor och bildförteckning.

2 TEORIER

2.1 FLEXIBILITET OCH TEMPORÄR URBANISM

Människan är en flexibel varelse till sin natur (Kronenburg 2007, s 10). Vi flyttar på oss, manipulerar och förändrar objekt samt verkar i en rad skilda miljöer. För inte så länge sedan berodde människans utveckling på förmågan att förflytta och anpassa sig och dessa egenskaper gjorde att vi överlevde som art. Idag innefattar de flesta kulturer ett bofast liv och stillasittande vardag, men på grund av de senaste strömningarna i den globala världen blir flexibilitet återigen ett viktigt mantra. Nya former för en allt mer nomadisk tillvaro härstammar bland annat från uppöppnade marknader, Internet samt billigare och snabbare transporter. I en värld som är mer och mer flexibel och föränderlig, krävs det att staden kan anpassa sig efter omvärldens snabbt växlande förutsättningar.

Länge har flexibel design och arkitektur setts som något som enbart haft ett specifikt och begränsat användningsområde och varit mindre viktigt än permanent och fixerad design. Detta är en förutfattad mening som måste ifrågasättas, enligt arkitekturforskaren Robert Kronenburg (2007). Mobil, anpassningsbar och flexibel design och arkitektur består av byggnader som är utformade för att enkelt kunna svara mot förändring genom hela dess livslängd. Fördelarna med denna form av design är många eftersom den kan användas under längre tid, passar sitt syfte bättre, tar hänsyn till användarens upplevelse och ingripande, drar bättre fördel av tekniska innovationer samt är ekonomiskt och ekologiskt mer hållbar. Den har också större potential när det kommer till att vara relevant under olika kulturella och sociala trender (Kronenburg 2007, s 7). Flexibla byggnader är ämnade att svara på förändrade situationer genom sin användning, funktion eller plats. Denna arkitekturform anpassar sig snarare än att stagnera, transformerar sig snarare än att begränsa sig, rör sig snarare än att förbli statisk samt interagerar med användare istället för att verka hämmande. Dessa principer för flexibel arkitektur kan även peka på en riktning vilken stadsrummet måste kunna ta. Ett intressant exempel på en arkitektur och stadsplanering som föregås av ett mer flexibelt ideal är 1964-års Plug-In City av arkitekten Peter Cook, verksam inom gruppen Archigram, där olika moduler till byggnader kunde kopplas på en större, ständigt föränderlig infrastruktur (Kronenburg 2007, s 42).

Även om flexibel arkitektur finns runt om i samhället utgörs stadsrummet till största del av statiska byggnader med ett enda syfte och standardiserade former (Kronenburg 2007, s 16). Byggnader uppförs kring infrastruktur som verkar oflyttbar och oföränderlig, men detta är en felaktig uppfattning. Förändring uppstår ständigt genom ekonomiska, sociala och kulturella tryck som har inverkan på samhällsutvecklingen. Samhället är aldrig statiskt och den mänskliga civilisationen har en integrerad tendens till förändring, oftast mot utveckling och förbättring. I detta virrvarr av förändring är det naturligt att eftersöka stabilitet, även om denna stabilitet ofta är relativ. Också byggnader, vilka ses som det mest permanenta i samhället, ändras

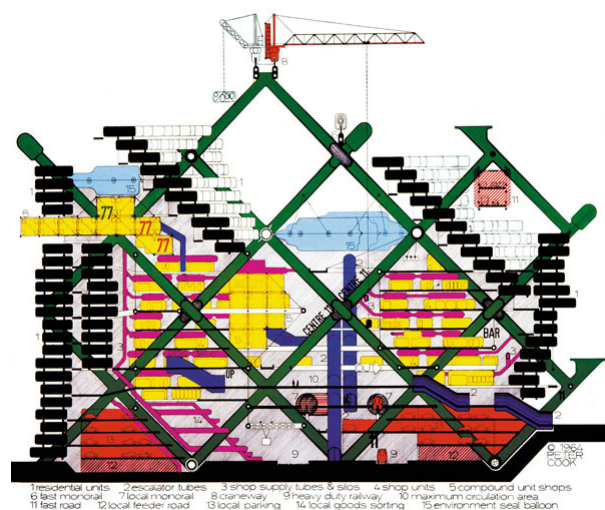

BILD 2.1: PLUG-IN CITY

ständigt, något som har stor inverkan på ekologiska och ekonomiska resurser. Liksom i de flesta andra fall styrs investeringar främst av vilken som har den största finansiella vinningen över tid. En mer flexibel struktur skulle kunna dra nytta av just detta eftersom den kan fortsätta vara lönsam när olika syften byts ut. En allt mer upplyst värld förstår att det vi gör idag påverkar morgondagen, men det är alldeles för ofta som en kortsiktig och ekonomisk vinning väljs framför andra hållbara vägar att gå. Stora delar av hållbarhetsbegreppet betonar open-ended processer och vänder sig från ett målorienterat synsätt (Engwall 2002). Ur ett konsumtions- samt miljöperspektiv är rivning och nybyggnation inte den rätta vägen att gå. Därför krävs alternativa vägar, där det urbana rummets syfte kan anpassas efter tid och rum. För att stadsmiljön ska kunna utformas efter alla oförutsägbara förändringar som sker finns det ett stort värde i områden som inte enbart innefattar en viss typ av arkitektur, fasta regler eller oföränderliga syften (Zintchenko 2009, s 83). Alla rum i staden måste inte fyllas av permanenta byggnader eller fasta visioner för framtiden.

2.2 TEMPORÄRA YTOR OCH AKTIVITETER I STADENS MELLANRUM

Ordet temporär kommer från det latinska ordet *temporarius* som betyder säsongsbaserad och kortlivad karaktär (Jodidio 2011, s 6). Vad som är temporärt är motsatsen till permanent.

Ytor med temporär användning anses oftast inte vara en del av en stads normala utveckling (Colomb 2012). Om en byggnad eller plats blir utan användning eller överges förutsätts det att denna omplaneras, byggs om och används så fort som möjligt. Temporär användning associeras oftast med krissituationer, kaos eller brist på visioner. Dock visar internationella exempel på att ytor som används temporärt för olika aktiviteter kan bli extremt lyckade, inkluderande och innovativa områden inom den urbana kulturen. Lösningen hittas enligt vissa i den så kallade *pop-up utvecklingen*, där temporära affärer, restauranger eller gallerier kan fylla igen tomhålen som uppstår mellan nutid och framtid. Tomma platser kan definieras som områden vilka just för tillfället inte används eller har någon nytta. I en studie över Berlins oanvända ytor identifierades fem olika kategorier, nämligen övergivna industriområden, övergivna infrastrukturiområden (som hamnar och järnvägar), nedlagda byggnader, nedlagda kyrkogårdar samt mindre ytor avsedda för framtida bebyggelse (Colomb 2012).

Den europeiska landskapskonventionen betonar betydelsen av alla landskap, både fina och fula, och menar att "landskapet är en viktig del av människornas livskvalitet överallt: i stadsområden och på landsbygden, i såväl vanvårdade områden som områden med hög kvalitet, såväl vardagliga områden som områden som anses vara särskilt vackra" (Europarådet 2000). Många städer präglas av tomma platser och ödemarker. Inte

BILD 2.2: LJUSINSTALLATION AV ROBERT MONTGOMERY

enbart i utkanten av staden, utan även i de centrala delarna återfinns mellanrummen som inte används (Colomb 2012) eller de som hamnat i ett slags tidsrumsligt mellanrum i väntan på ännu en oviss och osäker framtid (Saltzman 2009, s 30-31). De oanvända platserna i staden ses ofta som övergivna, överblivna, otrygga och skräpiga (Saltzman 2009, s 7-15).

Mellanrummen kan emellertid även definieras som platser som har potential för kreativitet, gränsöverskridanden och nyskapande (ibid). Ett mellanrum ses som det som faller emellan, utanför kategorier samt det som saknar egen identitet. Mellanrummen består ofta av små bitar som upplevs vara i otakt med sin omgivning, platser som av olika anledningar mer eller mindre tillfälligt blivit över. Samtidigt är de ofta en del av vår vardag och vår tids kulturlandskap¹. Detta fenomen är en global företeelse som sker i de flesta städer runt om i världen och hänger ofta samman med en pågående förskjutning från land till stad, det vi kallar urbanisering.

"ETT MELLANRUM KAN VARA EN FÖRBINDELSELED, EN MÖTESPLATS MELLAN OLIKA RUM - ETT SVART HÅL DIT KULTURELL ENERGI SUGS, JUST DÄRFÖR ATT DET HANDLAR OM ETT AMBIVALENT TERRITORIUM, EN ÖVERGÅNG DÄR OLIKA AKTIVITETER OCH BRUKARE KONFRONTERAS"
(LÖFGREN 1997, S 69)

Det finns ett flertal anledningar till varför dessa platser har uppstått, som exempelvis lägre efterfrågan på fastighetsmarknaden, långa beslutsfattnings- och planeringsprocesser, otydligt ägandeskap eller höga saneringskostnader vid byggnation på förorenad mark (Colomb 2012). I många gamla industristäder finns idag stora områden relativt nära stadens centrum där tidigare verksamheter lagts ner och står stilla i väntan på att tas i bruk för nya ändamål (Saltzman 2009, s 9). Nya former av sociala media ger upphov till så kallade *pop-up event* och våra allt mer flexibla livssituationer och arbetsmöjligheter påverkar anpassningsgraden i vårt urbana liv (Bishop & Williams 2012). Likaså har tidigare planeringsideal kunnat ge upphov till dessa platser, där till exempel den modernistiska planeringen främjade stora, öppna ytor mellan byggnaderna (Colomb 2012). Även i de mest välplanerade städer kommer det alltid finnas luckor och mellanrum (Saltzman 2009, s 12-13). Eftersom det är omöjligt att förutse förändringar måste planering av staden innehålla ett visst utrymme för det oförutsedda och marginaler för att något annat kan komma att uppstå. Mellanrummen och dess inneboende planlöshet blir därför en förutsättning för att en stad ska kunna vara välplanerad och är ofta ett vardagslandskap för de människor som passerar eller använder området på olika sätt.

Många gånger blir dessa platser försummade av makthavare i staden och används inte i marknadsföringssammanhang för att locka dit besökare eller fler invånare, utan de uppfattas som irrelevanta, marginaliserade och saknar ekonomiskt syfte när det kommer till platsmarknadsföring och konkurrens mellan städer. Dessa platser är dock inte döda platser, som man kan tro. Eftersom platserna har blivit tömda på sin tidigare funktion kan de istället snabbt fyllas med nya aktiviteter och innebörder (Saltzman 2009, s 30-31). Även om tidigare funktioner har försvunnit är dessa platser inte nödvändigtvis tömda på sin mening och historia.

¹ Ett kulturlandskap definieras som ett landskap präglad av mänsklig närvaro som formas, omformas och omtolkas av människorna som vistas i dem och använder dem på olika sätt (Saltzman 2009, s 8).

Istället kan platserna komma att fylla en viktig funktion genom att ge rum för andra historier än den samtida och den som redan bevaras genom kulturarvet. Om vi, istället för att bortse från dessa platser som finns i stadens utkanter och mellanrum, väljer att se dem kan nya möjligheter framträda i stadslandskapet.

De kan även komma att fylla en viktig funktion för att ge plats för det annorlunda och oprövade (Saltzman 2009, s 7). Dessa mellanrum kan fylla en viktig funktion som tillhåll för människor som av olika anledningar inte känner sig hemma i stadens andra, mer väldefinierade rum (Saltzman 2009, s 36). Aktiviteterna som uppstår här är ofta sådana som av olika anledningar har svårt att hitta andra lämpliga platser att verka på (Saltzman 2009, s 7). Det kan exempelvis handla om att de är utrymmeskrävande, högljudda, tillfälliga, mobila eller har begränsade resurser. I dessa mellanrum är mestadels kontrollen från myndigheter och andra medborgare inte lika utbredd, vilket ger aktiviteter och aktörer som inte vill ha uppmärksamhet fler fördelar (Saltzman 2009, s 36). Därför ses ofta mellanrummen som ”de marginaliserades fristad”. Intresset för tillfälliga landskap har under de senaste decennierna ökat kraftigt och uppmärksammas i flertalet situationer (Saltzman 2009, s 13). Många av dessa platser används nu ofta av olika individer, grupper eller entreprenörer till temporära aktiviteter, där dess användare omvandlar en tom plats utan syfte till något livfullt, som exempelvis en strandbar, utomhusteater, gemenskapsträdgård eller skulpturpark (Colomb 2012). Detta har därför bidragit till att allt större utrymme har getts exploateringen av dessa områden, där stadsplanering och marknadsföringskampanjer nu allt mer uppmärksammar den kreativa, oplanerade, mångfacetterade och dynamiska mångfalden hos platser med temporär användning.

Fördelarna med en allt mer temporär urbanism påstås variera från att addera urban vitalitet, mångfald och skönhet till att förbättra säkerheten och förstärka kreativa aktiviteter (Bishop & Williams 2012). Temporär urbanism kan stimulera marknader, förändra bilden av nedgångna stadsdelar och återigen aktivera tomma platser och fenomenet bör enligt Bishop och Williams (2012) främst ses som ett experiment för att låta urbana idéer och kreativitet i vissa fall kunna bli till permanenta verksamheter. Ur ett hållbarhetsperspektiv diskuterar Forsemalm (2009, s 165) vilken betydelse stadens mellanrum får, då förtätningsfrågan ligger högt upp på de flesta städers agendor. Även om det än så länge finns väldigt lite forskning kring förtätning menar de flesta större städerna i Sverige att detta är den rätta vägen att gå för att uppnå en mer hållbar utveckling. Eftersom den natur som omsluter städerna behövs av flera miljömässiga skäl, som till jordbruk och energiskogsodling, och eftersom miljövinster ökar genom att fler utnyttjar

"MELLANRUMMEN BESTÅR OFTA AV ETT RIKT URBANT
VÄXT- OCH DJURLIV, MIKROPOLITISK AKTIVITET,
FRAMVÄXT AV ALTERNATIVA KULTURER SAMT EN ZON
FÖR DE MARGINALISERADE GRUPPER SOM INTE KÄNNER
SIG HEMMA ELLER VÄLKOMNA I ANDRA RUM I STADEN"
(COLOMB 2012)

samma servicefunktioner och kollektivtrafik menar många att expansionen måste ske inom stadens gränser, där resultatet blir en tätare stad med färre mellanrum. Denna ensidiga diskussion tenderar att missgynna de fördelar som även går att se med att bevara mellanrum och tomma ytor i staden. Forsemalm (2009, s 179) menar att dessa ytor ofta har ett bevarandevärde i sig som historiskt viktiga platser och för att kunna läsa av stadens historia. De beskrivs även som viktiga

för att släppa in ljus, skapa oväntade rum, bryta av stadsbildens uppradade fasader samt erhålla utrymme för kreativitet och en bättre blandad stad. Även om ytorna är attraktiva och eftersträvarsvärda ur exploaterings- och förtätningssynpunkt måste även värdet av att låta de vara och förbli tomma beaktas.

Det finns ingen förändring i landskapet som upplevs som uteslutande positiv eller negativ (Saltzman 2009, s 44). Beroende på ur vilket eller vems perspektiv vi väljer att se kommer någon att stå som vinnare och någon som förlorare. I varje landskap möts människor som närmar sig platsen eller aktiviteten från sina respektive sociala utgångspunkter. Landskapet kommer därför alltid utgöra en kompromiss mellan olika aktörer och intressen (ibid) och förändringarna kommer ständigt fortsätta att vara oförutsägbara inslag i människors vardag (Zintchenko 2009, s 57). Vid landskapsförändring kommer även möjligheterna för kommande generationers avläsning av historien påverkas och i vissa lägen till och med försvinna. I just dessa förändrade landskap blir människors berättelser extra viktiga för att sammanlänka dåtiden med nutiden (ibid) och dessa utgör värdefulla källor till kunskap om hur vardagens föränderliga landskap fungerar (Saltzman 2009, s 52). Följden av landskapens och stadens ständigt föränderliga situation blir att vi alla måste pröva, undersöka och lära känna de villkor som ständigt omskapas i dagens samhälle (Zintchenko 2009, s 59). Förmågan och möjligheten att vara i fas med det oförutsägbara och temporära blir därför en allt viktigare ingrediens för samhällets invånare.

Saltzman (2009, s 34-35) menar att även mer eller mindre svävande framtidsplaner kan påverka landskapet redan långt innan planerna blir konkreta och färdigställda. Stadens mellanrum präglas ofta av denna ovisshet inför framtiden, något som försvårar för aktörer att planera och investera i området. Därför främjar dessa platsers ovisshet verksamheter som inte behöver stora och fasta investeringar för att fungera. En alltför stor fixering vid framtiden kan dock ske på samtidens bekostnad (Qviström 2009, s 190). Genom att se på platsens samtid som en övergående fas blir det befintliga av mindre betydelse än det som komma skall. Mellanrummen i staden påverkas av dess ständiga väntan på framtida exploatering, men frågan är på vilket sätt. Utvecklingen och tillväxten av staden sker inte på en gång, i ett momentant skede, utan pågår snarare under stegvis omtolkning och nedmontering av tidigare verksamheter samt under successiv uppbyggnad av nya aktiviteter och strukturer (Qviström 2009, s 211). Det är av vikt att försöka se de möjligheter som finns hos mellanrummen även under utvecklingsfasen för att kunna ta tillvara på denna period och inte förlora denna viktiga samhällsresurs som de faktiskt utgör. Eftersom efterfrågan är hög på denna mark och med förtätningsambitioner hängandes över axlarna har vi inte råd att ignorera dessa väntans landskap. Att en plats enbart kommer finnas under en kort tidsperiod är inte ett hållbart argument för att låta platsen stå oanvänd och inte se den som värdefull inom planeringen.

2.3 DEMOKRATISERING AV STADSRUMMET

Människors relation till en offentlig plats varierar bland annat beroende på vilken livsfas de befinner sig i (Jergeby 1996, s 109). Utöver ålderns influens på platsuppfattningen har klasstillhörighet, resurser och materiella förutsättningar en påtaglig betydelse för hur människorna tar sig an en

plats. Resurserna ger möjligheter att utnyttja vardagsmiljöerna och därmed har också olika samhällsgrupper olika förutsättningar för att kunna göra detta. Tillgänglighet definieras enligt Nationalencyklopedin (2014) som ”möjligheten att ta del av något eftersträvänsvärt”. Det svåra i detta ligger dock i att alla strävar efter olika saker och har drömmar och mål som skiljer sig åt. Det nationella målet i Sverige är att samhället måste vara tillgängligt för alla som är bosatta här (Boverket 2002, s 167-168). Även om olika faktorer spelar in, som den fysiska och psykiska förmågan hos individen samt den ekonomiska och sociala situationen de befinner sig i, ska alla kunna bestämma över sitt liv och därmed leva ett så självständigt liv som möjligt utan att någon sätts i ett fack eller utesluts från det som erbjuds i samhället. Dock händer ofta det motsatta, nämligen att vissa gruppers behov och livsstilar tas hänsyn till i planeringen, medan andra exkluderas.

När det kommer till den fysiska strukturen hos en plats kan offentliga rum vara inbjudande och lättillgängliga och därmed uppmuntra invånare och aktiviteter att flytta sig från den privata till den publika miljön (Gehl 2006, s 113-120). Omvänt kan de vara utformade på så vis att det är svårare att nå dem, både fysiskt och psykiskt. Beroende på förhållandet mellan de publika och privata platserna samt gränsen mellan dem kan platsen verka inbjudande eller avvisande. Kraftigt markerade gränser gör det svårare att ta sig till en offentlig miljö vid spontana situationer. Däremot kan flexibla gränsooner, som varken är privata eller offentliga, istället fungera som en förbindelselänk och göra det lättare både fysiskt och psykiskt att ta sig mellan platserna. Tänkvärt är även att människor attraherar andra människor.

Det övergripande syftet med den europeiska landskapskonventionen² är att etablera en sann landskapsdemokrati (*a true landscape democracy*) (Arler 2008). Det svåra i detta är utifrån vems perspektiv en sådan skulle utgå eftersom det inte finns en enda expert som vet bäst när det

kommer till landskapet som vi alla verkar i på våra olika sätt. Konventionen fokuserar på att landskapet ska vara kvalitativt och tillgängligt för allmänheten. Den eftersträvar därför att ta dessa frågor på största allvar och att göra utvärderingen och uppfattningen av landskapet så demokratisk som möjligt. Däremot finns det i konventionen inga förutbestämda metoder för hur detta ska gå till, utan detta lämnas till varje enskilt lands myndigheter att bestämma eftersom dessa tros variera av olika skäl. Demokrati är således inte ett enkelt definierat och ensidigt koncept. Istället måste en rad olika värden och principer beaktas, där ”personlig frihet och rätten till självbestämmande”, ”medbestämmande och delaktighet” samt ”objektivitet och opartiskhet” är några av dem. Hur

BILD 2.3: RÄTTEN TILL LANDSKAPET

² Den europeiska landskapskonventionen är en regional konvention för Europa för att erkänna betydelsen av det omgivande landskapet. Konventionen omfattar de länder som är medlemmar i Europarådet och den trädde i kraft i Sverige 2011 (Naturvårdsverket 2013).

utvärderingsmetoden sedan kommer se ut beror på vilken av dessa punkter (eller andra) som har fått stå som ledande och mest viktig i det land där den används. Genom etableringen och utformningen av Landskapskonventionen har nya möjligheter öppnats upp för debatt kring demokratins influenser för bevarande, förvaltning och planering av landskap.

Genom att tillföra immateriella och mjuka värden, som socio-ekonomiska och kulturella värden, till de materiella och rumsliga elementen och resurserna i landskapet skapas en större potential för konceptet rätten till landskapet (*the right to the landscape*) (Egoz et al. 2011). Landskap utgör därmed något universellt och tillgängligt för alla genom att förankra begreppet mänskliga rättigheter i rumsliga och sociokulturella egenheter. I och med detta bildas ett inkluderande ramverk som både stärker rättigheterna för lokala samhällsgrupper och de marginaliserade samt säkerställer den fysiska och mentala hälsan.

2.4 PLATSMARKNADSFÖRING OCH MEDBORGARDELTAGANDE

Städer är som scener för stora triumfer och tragedier i människors liv (Stevenson 2003). Människan dras till staden av olika anledningar som därför blir platsen för samtidens spektakel. Staden är numera inte enbart bosättning för majoriteten av världens befolkning, utan den är även bland de mest besökta platserna på jorden. Staden uppfattas olika beroende på betraktaren (Miles et al. 2000, s 3). Den ses som ett event samt en plats för aktivitet, där staden blir en produkt av dess samtida kultur. Kultur i denna mening är som en process av intellektuell utveckling genom vilken idéer formas och förändras, men även det sätt på vilket livet skapas genom dessa idéer. Även om staden är en produkt av dess kultur, är det också den plats där den mesta kulturen skapas och tas emot.

Forskare menar att ekonomi, kultur och teknologi tillsammans kommer att skapa hittills okända möjligheter för de individer som är beredda att anpassa sig till ett liv i megastäder och pendlingsregioner över hela världen (Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) 2011). Men lika väl som snabb urbanisering innebär möjligheter, följer även utmaningar med den. Ingen stad förblir attraktiv utan att kämpa för det och idag kan var sjätte stad i världen sälla sig under kategorin ”krympande städer”. I västvärlden finns det fler städer där befolkningen har minskat än där den ökat under de senaste 30 åren. Den främsta befolkningsomflyttningen har skett mellan städer och inte efter urbaniseringens mönster, vilket troligtvis är ett av de främsta skälen till varför städer idag konkurrerar om invånare.

Regionplanering blir allt viktigare på grund av förändrade gränser och snabbare informationsflöden (SKL 2011). Globaliseringen och EUs ökande inflytande gör att konkurrensen mellan regioner och kommuner stärks. Individer ställer allt högre krav på att omgivningen ska erbjuda största möjliga livskvalitet, vilket gör att platsens förutsättningar blir mer betydelsefulla. Genom att profilera sig på ett visst sätt och kunna erbjuda det som efterfrågas kan en ort, stad eller region locka till sig fler invånare, men här finns det många aspekter att ta hänsyn till (Florida 2005). Det handlar inte längre enbart om god infrastruktur eller bra samhällsservice. Under senare decennier har faktorer som talang, teknik, tolerans, kultur och kunskap blivit ledord.

Utan strategier och visioner som gör staden attraktiv att leva i är förutsättningarna små för den urbana utvecklingen (SKL 2011). Den avgörande resursen en stad innehar är dess invånare och det är också därför det är så viktigt att locka till sig dem (Landry 2000). Kreativiteten de besitter samt dess förmåga att anpassa sig till förändringar i samhället har genom historien avgjort hur framgångsrik en stad blivit. Idag lyfts platsens själ mer och mer fram som en avgörande attraktionsfaktor för nya kunskapsintensiva industrier (SKL 2011).

Ett samlingsnamn för dessa frågor är *platsmarknadsföring* (*place branding*), vilket innebär att sälja en plats genom att använda publicitet och marknadsföring för att överföra vissa utvalda bilder av specifika platser i målet att nå en utvald målgrupp (Ek & Hultman 2007; Moilanen & Rainisto 2009). De första produkterna började marknadsföras för över hundra år sedan, men det är inte förrän under 1990-talet som terminologin kring att skapa ett varumärke för en plats uppstod. Philip Kotler, en så kallad guru inom marknadsföring, skriver att platser verkligen är som produkter vars identiteter och värden också måste formas och marknadsföras (Bianchini & Ghilardi 2007). Platsmarknadsföring är dock komplext och ofta saknas kunskap kring hur det bör utföras. Den förändring som skett i och med ökad globalisering och nya kommunikationssätt har lett till att större krav nu ställs på att platsmarknadsföringen utförs professionellt och att organisationer har skicklighet inom detta (Moilanen & Rainisto 2009). Inom platsmarknadsföring är det viktigt att identifiera och bygga upp de lokala kulturella resurserna för att lyckas och inte försöka att reducera platsen till enbart en produkt.

Platser är komplexa strukturer och måste ses som mångfacetterade enheter (Bianchini & Ghilardi 2007). Emellertid finns det flera kritiker av platsmarknadsföring som menar att bilden ofta blir någon annans som inte stämmer överens med hur det faktiskt är (Ek 2007, s 95-97). Vem har rätt att definiera en plats och avgöra vilken bild som ska målas upp? Vilka platser är det som ska synas mest? Vilken målgrupp riktar sig marknadsföringen till samt vilka värden får störst betydelse i kommunikationen? Under de senaste tjugo åren har trenden världen över pekat på att platser förnyas och marknadsförs genom att använda traditionella verktyg vid planering och liten hänsyn tas till platsens mjuka eller kulturella värden (SKL 2011). Lösningarna är ofta kortsiktiga och kosmetiska och utgår inte från staden som en helhet. Det viktigaste har kommit att bli att kommersialisera platsens image och identitet och många strategier bygger därför på konsumtion med ekonomisk tillväxt som mål. Detta gynnar inte den lokala kulturproduktionen och platsens egentliga värde försummas. Detta har politiker uppmärksammat och försöker därför hitta nya strategier för att integrera kultur och platsmarknadsföring. De har insett att de lokala kulturplanerna måste anknyta till alla olika aspekter av livskvalitet som finns på platsen.

Centralt inom platsmarknadsföring är skapandet - eller försummandet - av platsens identitet. En stor utmaning i ett område som ska utvecklas är att redan befintliga verksamheter kan komma att försummas och inte trivas i den nya miljön som uppstår. Detta kallas för *gentrifiering* och definieras enligt Nationalencyklopedin (2014) som en *social förändringsprocess som består i att individer med hög socioekonomisk status flyttar till stadsdelar som traditionellt har dominerats av individer ur lägre sociala klasser eller från etniska minoriteter*. Gentrifiering kan därför ses som att varken definiera själva grundproblemet eller försöka hitta den rätta lösningen. Den gradvisa förändringen av stadsdelens

sociala sammansättning leder ofta till att andelen höginkomsttagare ökar, att områdets sociala status höjs, en förändring i områdets utbud av tjänster samt till att bostadspriserna ökar. De ökade priserna kan i sin tur leda till att låginkomsttagare trängs ut från området (ibid). Alltså drivs det icke önskvärda bort och en plats ges en ny identitet utan att ta hänsyn till vad som funnits. En gentrifieringsprocess utgår inte från en participatorisk planering, där allas erfarenheter och kunskaper väger lika. Det som kan uppstå om de redan verksamma i området tvingas flytta på sig är att området mister sin identitet, kreativiteten hämmas hos de som möjligen inte hittar likvärdiga platser att husera på och på det stora hela kan detta bidra till en ökad segregation och klyftor i en stad.

En mer participatorisk planering skulle innebära ett större medborgardeltagande. Medborgardeltagande och -inflytande skapar möjligheter att utveckla det lokala styrandet samt att öka ansvarstagandet bland medborgarna (Goldfrank 2012). Detta kan även leda till att beslutsfattandet uppnår större transparens samt en mer öppen kommunikation mellan medborgare och makthavare. Förutsättningar för att detta ska fungera har tidigare visat sig vara bland annat svag kontroll och styrning från politiker och beslutsfattare, öppenhet inför dialog samt ett delat och rättvist maktperspektiv. Planeraren måste därför ändra sitt synsätt på medborgardeltagande (Nyström & Tonell 2012). För att medborgardeltagande ska uppstå krävs att makthavare är villiga att släppa en del av makten över planeringen. Det måste inses att större deltagande inte förbrukar resurser i form av tid och pengar, utan att detta återfås i det långa loppet. Genom en bra genomförd deltagarprocess tillförs ny kunskap och bättre förankrad information och stöd. Det skapas även större demokratiska aspekter, vilket leder till ökat förtroende mellan kommunens representanter och medborgarna. Slutligen skapas ett mer genomarbetat resultat som håller bättre på sikt. Dock kan det ofta komma att handla om att medborgarinitiativ och ovanstyrda projekt måste kunna samverka för att nå bästa möjliga utgång. Genom samverkan mellan bottom up- och top down-processer kan ett ramverk skapas uppifrån, där riktlinjer utformas efter vad som är möjligt, vilket sedan kan stötta underifrånstyrda initiativ och låta dessa ta den väg de behöver.

När samhällsplanering kommer till regioner och kommuner kräver detta alltså helhetssyn och samverkan över sektorsgränser (SKL 2011; Delegationen för hållbara städer 2012). Detta innebär nya metoder och kompetenser för att även de mjuka faktorerna ska uppmärksammas samt att medborgarinflytande ska säkerställas. Demokratiseringsprocessen av stadsplaneringen samt att skapa transparens i skapandet av urbana platser är några av samtidens största utmaningar (Miles et al. 2000, s 4). Tidigare försök till *urban redevelopment* och *city reimagining* har handlat om att skapa nya platser där det förut varit hamn- eller industriverksamheter (Stevenson 2003, s 111; Miles et al. 2000, s 5). Detta har resulterat i områden som ofta utgått från en postmodernistisk arkitektur samt haft bra utbud i form av olika fritidsaktiviteter, hotell- och shoppingmöjligheter. Kritik som riktats mot denna typ av planering, som kommit att kallas för *Americanization*, har handlat om att platsen inte fått en identitet ("anywhere could be everywhere") samt att den lokala kulturen har ignoreras. Dessa aspekter är dock något som tas största hänsyn till i en annan typ av planering när platser ska omvandlas - nämligen metoden *cultural planning* - där den lokala kulturidentiteten samt att behålla autenticiteten är ledord. Cultural planning presenteras vidare några sidor fram.

2.5 MEDIERS BETYDELSE FÖR PLATSMARKNADSFÖRING

Liksom tidigare nämnt strävar allt fler industristäder i väst efter att förvandla sig och byta skepnad för att passa in i den postindustriella och globala ekonomin (Ek 2007, s 95-97). Denna övergång kan kännetecknas av en förändring från synen på staden som plats för produktion till att vi nu ser staden som en plats för konsumtion. Detta trots att huvuddelen av världens produktion av varor och tjänster fortfarande sker i staden. Den gamla industristaden eftersträvar därför två mål. Det första handlar om att ersätta de gamla industrierna med nya verksamheter och det andra om att förändra stadens image. Bilden av den tråkiga industristaden ska ersättas med spännande och exklusiv konsumtion. Genom sökandet efter den postindustriella prägeln, imagen och identiteten hos staden har flertalet stadsförnyelsestrategier uppstått (ibid). Bostadsområden rustas upp och blir därmed mer exklusiva och dyrare att bo i, kultur och underhållning investeras allt mer i, alternativa samt multikulturella livsstilar marknadsförs och attraherar en bredare målgrupp, havsnära områden omvandlas till turistattraktioner samt evenemang för att stärka stadens profil används för att locka företag och nya invånare. I detta virrvarr av stadsförnyelse har platsmarknadsföring kommit att bli ett allt viktigare instrument, där staden, platsen och boendet säljs in som en kommersiell vara mot specifika, främst välmående, kundsegment.

Dessvärre är representationen av en stad i sig ofta politiskt och ideologiskt styrd (Ek 2007, s 95-97). Att marknadsföra en plats innebär att målmedvetet synliggöra vissa aspekter av en plats, vilket i sin tur även leder till att andra aspekter osynliggörs (Hultman 2007, s 147). När en stad exponeras, exempelvis via marknadsföring, uppfattas det som att budskapet talar för hela staden när det i själva verket är en selektiv och partiskt bild som målas upp (Ek 2007, s 95-97). Det är därför de ekonomiskt och politiskt starka aktörerna har fördelar gentemot andra grupper i staden när det kommer till vems röst som hörs mest och vems budskap som når ut längst. Ofta väljs alltså enbart de säljbara platsegenskaperna att visas upp, egenskaper som ska leda till kommersiella utbyten, medan det som inte är säljbart marginaliseras (Hultman 2007, s 147). En plats som anses vara oattraktiv får därför inte vara med att marknadsföra och skapa bilden av hur vi ser på staden.

Det är fundamentalt att förstå medias inblandning när bilden av platsen skapas. Det anses att medier förstärker och inte förändrar individers mentala föreställningar samt att mediernas betydelse för individen ökar ju mindre denne vet om en plats (Falkheimer & Thelander 2007, s 134-138). Det är även bra att skilja på olika medier och deras styrkor och svagheter. De *imageskapande agenterna* och det medierade material dessa skapar skiljer sig åt gällande hur stor kontroll agenterna, exempelvis företaget, har över texten, samt hur stor trovärdighet mottagaren, det vill säga individen, tillskriver just denna agent. Detta innebär att när exempelvis ett företag själv sänder ut ett budskap har de som störst kontroll över vad de vill ha sagt, medan trovärdigheten hos mottagaren är som minst eftersom denne bör vara medveten om att företaget oftast väljer att visa upp en viss sida av sig själv. Ofta finns en överdriven tilltro till att man som avsändare kan kontrollera de föreställningar som kommuniceras genom olika medier. Det är dock viktigt att påpeka att media endast är en källa av många som påverkar och formar människans värden, attityder och beteende. Uppdelningen i tabellen nedan hjälper till att skapa en mer realistisk bild

Benämning	Exempel på marknadsföring	Kontroll- och trovärdighetseffekt
Öppen övertalning 1	Traditionell reklam med det egna företaget eller organisationen som avsändare	Kontrollen över innehållet är maximal, men trovärdigheten minimal. Mottagaren är vanligtvis medveten om reklamens genrekonvention, vilket innebär att budskapet utgörs av idealiserade representationer. Risk att mottagaren inte accepterar eller tar till sig budskapet
Öppen övertalning 2	Hotell, restaurang eller researrangör som avsändare för företaget	En extern kund har redan visat förtroende för företagets produkt, men denne är fortfarande påverkad av företaget. Mottagaren har i vissa fall större förtroende till agenten och texterna anses därmed ha större trovärdighet
Dold övertalning 1	Företaget använder individer utan några uppenbara band till organisationen som språkrör för destinationen, exempelvis kändisar och bloggare	Kommunikatörer eller talesmän utan direkt relation till organisationen används för att höja budskapets trovärdighet. Kontrolleffekten minskar
Dold övertalning 2	Exempelvis bjudresor för journalister som ombeds recensera produkten/tjänsten efteråt	Journalistiska medietexter har vanligtvis större trovärdighet eftersom de inte förknippas med särintressen och övertalning. Men marknadsföraren har mycket liten kontroll över den medietext som produceras
Självständigt material	Motsatsen till övertalning är självständigt material som inte direkt influerats av det egna företaget, exempelvis nyheter i massmedier, specialtidsskrifter, skönlitteratur och populärkultur som musik eller film	Dessa medietexter har företaget mycket litet inflytande över och de anses högst trovärdiga
Framkallat medierat material	När information ges av neutrala källor och kunniga privatpersoner, exempelvis guideböcker och resemagasin	Detta material har hög trovärdighet, men ligger oftast utanför marknadsförarens kontroll
Organiskt material	Mest trovärdigt är dock de primära källorna, dvs bekantas berättelser (framkallat organiskt material) och egna erfarenheter (organiskt material)	Innehar den högsta nivån av trovärdighet hos mottagaren. Svårkontrollerad källa för företaget

TABELL ÖVER IMAGESKAPANDE AGENTER MED INSPIRATION FRÅN FALKHEIMER & THELANDER (2007)

och anses vara en god utgångspunkt för medianalyser och strategier för platsmarknadsföring. Detta främst eftersom den problematiserar den förenklade bild av medier som ibland finns, även om det följer problem också med denna uppdelning.

En individ sägs genomgå sju faser när hen skapar sin bild av en plats (Falkheimer & Thelander 2007, s 134-138). Utifrån dessa sju faser kan tre olika typer av image urskiljas. Den första image som skapas kallas för *organisk image* och bygger på att individer omedvetet skapar sig bilder av platser. Genom att höra om platsen och känna till den svagt via nyheter, film eller någon annans berättelse uppstår en ytlig bild som baseras på intryck från självständiga agents medietexter. Image nummer två bildas först när individen själv bestämmer sig för att ta reda på mer om platsen med syftet att senare besöka den. Då hämtas information från reklam, resetidningar eller guideböcker och imagen kompletteras, ersätts och omförhandlas. Nu har individens *framkallade image* skapats och denna beror i hög grad på var informationen hämtas samt det marknadsförda materialets tillgänglighet och form. Den tredje och sista imagen uppstår då individen bestämmer sig för att besöka platsen. Först då skaffar hen sig sin egen erfarenhet som antingen kan komplettera, förändra eller ersätta de ursprungliga föreställningarna. Detta benämns som att individen erhållit en *komplex image* av platsen.

2.6 KULTUR OCH KULTURELL HÅLLBARHET

Oftast när hållbarhet diskuteras handlar det om skilda saker; antingen ekonomiska faktorer, klimat och miljö eller sociala frågor och mänsklighetens existensvillkor i stad eller landsbygd. Dock förbises att dessa hänger ihop och att alla är förutsättningar för att någon av de andra ska fungera och vara hållbara (Winkelhorn 2011). Här kan kulturell planering spela en central roll i utvecklingen av stadens kulturella och sociala liv.

"CULTURE IS ARGUABLY ONE OF THE RICHEST AND MOST COMPLEX CONCEPTS IN ANY LANGUAGE. THERE ARE HUNDREDS OF DEFINITIONS AND A MYRIAD OF EXPRESSIONS IN MANY LOCATIONS. CULTURE IS MATERIAL AND SYMBOLIC, BELONGING AND BEING, PATTERN AND PROCESS, MACRO AND MICRO, CORPORATE AND PUBLIC, PRODUCT AND PUBLIC GOOD. CULTURE, IT HAS BEEN SAID, IS EVERYTHING"
(FREESTONE & GIBSON 2006)

Kultur har under åren fått ökat intresse och betydelse för kreativitet, innovation och entreprenörskap (SKL 2011). Kultur och kreativa näringar sysselsätter många och har en högre tillväxttakt än ekonomin i övrigt, men samtidigt är det också viktigt att inte bara se kultur för dess ekonomiska betydelse. Kultur har ett egenvärde. Ett aktivt och mångsidigt kulturliv är en essentiell förutsättning för både mänsklig som demokratisk

utveckling. Detta hänger ihop med aspekter som diskuteras under den sociala hållbarheten, men som alltså här även har ett stort värde för den kulturella hållbarheten. Dock har den kulturella dimensionen av hållbarhet inte funnits med på liknande villkor som den ekonomiska eller ekologiska och i samma utsträckning som det är svårt att mäta de mjuka värdena inom social hållbarhet uppstår det här även problem för den kulturella (SKL 2011). Det finns även en brist på metoder som fångar upp dessa perspektiv samtidigt som kompetensen att arbeta strategiskt med sociala och kulturella frågor inom samhällsplanering är låg.

2.7 CULTURAL PLANNING

Uttrycket cultural planning tillskrivs den amerikanska planeraren Harvey Perloff, då han i sin text *The Arts in the Economic Life of the City* (1979) använder begreppet som ett sätt för samhället att marknadsföra både konstnärlig kompetens och samhällsbyggande (Freestone & Gibson 2006, s 37). Begreppet kom alltså först att användas i USA redan på 70- och 80-talen, medan metoden inte utvecklades förrän under början av 90-talet i USA, Canada, Australien och olika städer i Europa (SKL 2011). Gruppen Comedia, med Charles Landry i spetsen, var framstående i denna utveckling som såg att det fanns ett behov av att bredda samhällsplaneringen för att finna nya vägar att få med kulturella perspektiv i planering och utveckling (Winkelhorn 2011). Metoden togs till Sverige genom Lia Ghilardi och Franco Bianchini som genom att arbeta med cultural planning i Göteborg, Kronobergs län, Landskrona, Malmö, Helsingborg samt Jönköping har gjort begreppet känt inom svensk samhällsutveckling (FOU).

År 2011 infördes en av de största reformerna i svensk kulturpolitik på mycket länge, nämligen införandet av *kultursamverkansmodellen* (även kallad koffertmodellen) (Kulturrådet 2014). Detta innebar att Sveriges landsting och regioner fick större inflytande över hur prioriteringen av medlen till kultur ska se ut (Gotlands Region 2013; Region Skåne 2013; Region Kronoberg 2014; Region Västerbotten 2014) och variationer kan därmed uppstå regionerna emellan (Kulturrådet 2014). De statliga kulturpengarna fick en ny modell för hur de skulle delas upp inom regionen och makten flyttades från Kulturrådet i Stockholm ut till landets olika delar. Staten har dock fortfarande ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken i Sverige. Konkret innebär detta ett framtagande av en treårig, regional kulturplan som ska utgöra underlaget för fördelningen av statens bidrag och därmed fungera som dialogskapare mellan stat och landsting (SKL 2011). Kulturplanen ska tas fram i samverkan med kommunerna i länet och i samråd med kulturlivet och medborgarna. I detta arbete är en metod som cultural planning ett värdefullt redskap för att inneha kunskap om det lokala kulturlivet och bra som underlag till utvecklingen av kulturplanen. Därmed inte sagt att cultural planning är det enda verktyget som finns när det gäller att utforma kulturplanen.

2.7.1 METODEN

Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (2011) definieras cultural planning som en metod som möjliggör införandet av kulturella perspektiv i samhällsplaneringen och försöker fånga det unika för en plats - dess själ. Cultural planning är en metod som innebär att dessa tidigare diskuterade frågor tas hänsyn till (SKL 2011). Metoden, som sätter människan och den mänskliga kommunikationen i fokus, har därför ett humanistiskt synsätt och specifikt för cultural planning är att tyngdpunkten ligger på de kulturella resurserna för en plats. Kultur i denna mening har en mycket bred definition.

Liksom tidigare påpekats hårdnar konkurrensen mellan kommuner och regioner och ofta används därför kultur som ett vapen i marknadsföringssammanhang (SKL 2011). Dock är detta inte oproblematiskt eftersom det lätt kan betyda att enbart en viss del av den kulturella aspekten visas upp. Denna likriktning gynnar främst den som är tidigt ute och ser inte till det som saknas

eller inte fungerar på en plats. Om platsmarknadsföring främst syftar till att gynna en ekonomisk tillväxt för en plats och bygga upp dess yttre image handlar snarare cultural planning om att hitta den verkliga bilden, dess identitet, samt att våga vara kritisk och inte försköna dess mörkaste sidor. Istället ska dessa mörkare sidor låtas vara positiva för platsen och visa på dess särart och styrka. Med tiden kan därför en plats verksamheter och kulturella aktiviteter byggas upp och bilda konkurrenskraft med hjälp av cultural planning.

Tillvägagångssättet med cultural planning är ett försök till att utveckla en alternativ praktik, vilken skulle uppmärksamma det otillräckliga och bristfälliga i ett mer smalt och expertbaserat synsätt (Bianchini & Ghilardi 2007). Ett sådant synsätt gör det svårare för beslutsfattare att kreativt utnyttja de kulturella resurserna på en plats. Cultural mapping använder ett stort antal av kvalitativa och kvantitativa metoder för att identifiera och beskriva lokala kulturella resurser och är därför en grundläggande förutsättning för att platsmarknadsföring ska ta kunna ta hänsyn till de kulturella aspekterna. För att cultural planning ska fungera behöver en medvetenhet finnas om att människorna som bor och verkar i samhället är betydande för dess kulturella identitet (SKL 2011). Därtill bestämmer även den lokala kulturmiljöns egenskaper, både naturliga och skapade, vilket kulturvärde en plats har. Därför kräver metoden cultural planning att man först känner av platsens särprägel och dess unikheter för att sedan utveckla en politik som bygger på dess resurser. För att kunna genomföra en omvandling eller upplyftning av en stadskärna hävdar vissa att cultural planning och dess strategier är nödvändiga eftersom det är platsens lokala identitet som måste framhävas och stärkas (Stevenson 2003, s 107).

Cultural planning är alltså en metod som beskriver en plats själ och verkliga tillstånd (SKL 2011). Det är inte en metod för att försöka att planera kultur, utan mer som ett tillvägagångssätt som tar hänsyn till de kulturella aspekterna i planeringen, inklusive platsmarknadsföring (Bianchini & Ghilardi 2007). Metoden är sektorsövergripande, har ett tydligt bottom up-perspektiv och utgår från demokratiska förhållanden på planering eftersom den tar hänsyn till medborgarens kunskap, tankar, värderingar och drömmar om framtiden (SKL 2011). Styrkan med detta angreppssätt är att se till kulturella resurser i bred bemärkelse och att använda sig av ett medborgarperspektiv (Kronoborgs region). Det innebär stort fokus på deltagande och lärande, exempelvis genom deltagardemokratiska mötesprocesser och att öppna upp och kommunicera planeringsprocessen. Genom att blanda demokratiska principer som tillgänglighet och jämlikhet med en antropologisk definition på kultur samt att behandla kulturaktiviteter som en industri uppstår en hybrid modell (Stevenson 2003, s 112). Denna kan användas för att liva upp det urbana landskapet, förnya lokala ekonomier, vårda en samhällskulturell identitet samt att främja social jämlikhet.

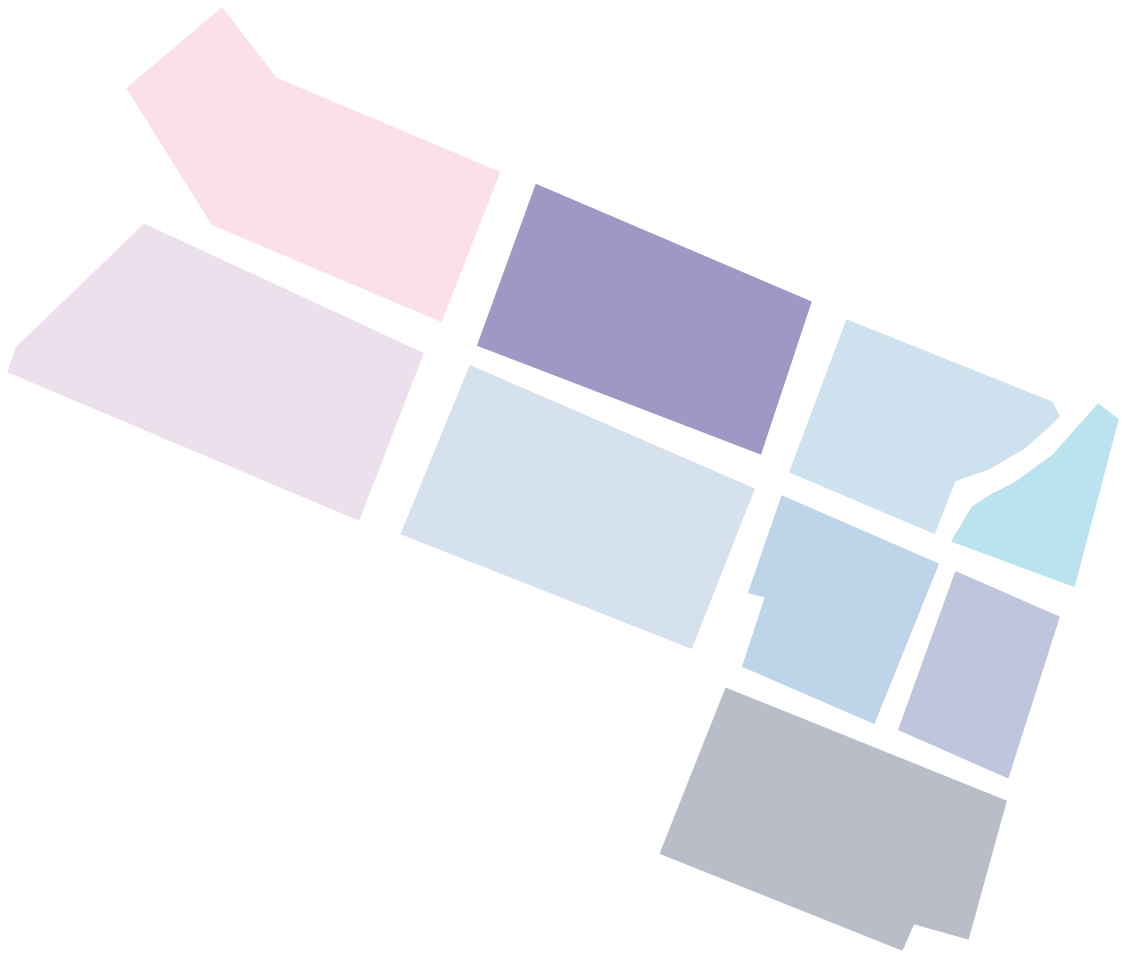
2.7.2 TERMINOLOGI

Det engelska begreppet *cultural planning* kan inte direktöversättas till svenska. Ordet *kulturplanering* är missvisande och leder tankar till planering av kulturen, vilket inte är fallet (SKL 2011). Cultural planning handlar istället om att integrera och strategiskt arbeta med de kulturella resurserna, både materiella som immateriella (se kommande stycke), samt att föra in konst- och kulturpolitiken i ett vidare samhällsperspektiv. Cultural planning kan därför inte sägas ersätta

konst- eller kulturpolitik och är heller inte någon alternativ samhällsplaneringsmetod, utan bör ses som ett komplement till traditionell samhällsplanering. Svårigheten med att översätta ordet *culture* till svenska handlar även om att vi i svenskan inte alltid skiljer mellan konst och kultur på samma sätt som engelskan skiljer mellan arts och culture. Därför går begreppet cultural planning bortom vår uppfattning av vad kultur och kulturplanering innebär, till att även innefatta en etnologisk och antropologisk mening.

2.7.3 KULTURELLA RESURSER

Metoden cultural planning innebär att de olika kulturella resurserna en plats innehar kartläggs genom en så kallad cultural mapping (SKL 2011). Det kan variera vem som står för insamlingen av information till kartläggningen, men främst utförs den på uppdrag av kommunen. Beroende på vem som står som uppdragsgivare har resurserna olika fokus och kan därmed också spegla skilda flöden i staden. Denna kartläggning och insamling av information ligger sedan till grund för analysen och beskrivningen av hur samhället ser ut och upplevs av dess invånare och besökare. Även i denna mening antas en bredare mening av begreppet kultur och de kulturella resurserna är därmed inte hänvisade till konst och kultur som produkter att konsumera, utan som de processer och system som är integrerade i det sociala livet (Stevenson 2003, s 105). Kulturella resurser innefattar såväl konst i sin väldigt snäva och estetiska betydelse som kultur med antydning mot en etnologisk eller antropologisk mening. I den materiella kultursektorn inbegrips därför allt från konst (teater, musik, bild, litteratur och kulturarv) och kulturella näringar (dvd, böcker, e-försäljning av musik) till kreativa näringar (arkitektur, design, reklam, film, foto, mode, turism). Därtill handlar de kulturella resurserna även om immateriella värden som exempelvis kreativitet, framtidstro, religion och traditioner.

3 METOD

Metoden för denna samhällsvetenskapliga uppsats grundar sig i en kvalitativ filosofi. Här studeras skeenden och processer, snarare än en färdig produkt och resultat (Backman 1998, s. 48). Forskaren befinner sig nära undersökningsobjektet och det är den sociala verkligheten som analyseras (Bryman 1997, s. 59). Forskningsdesignen som använts i studien utgörs av en *fallstudie*, vilken nedan presenteras närmare. För att studera det tidigare angivna syftet har både en förklaring och förståelse eftersträfvats, varpå uppsatsen faller inom ramen för både en positivistisk och hermeneutisk lära.

En förundersökning som genomfördes i samband med en tidigare kurs i december 2013 ligger till grund för denna uppsats. Denna undersökning bringade fler frågetecken än vad den klarade ut och därför bestämdes att fokus även för detta projekt skulle hamna inom liknande ramar för att kunna utveckla en större förståelse och djupare inblick. I förundersökningen erhöles en grundförståelse för det studerade området, vilken har varit till stor hjälp i vidare studier. Detta har dels inneburit att denna uppsats inte behövt starta på ruta ett, men även att den kunskap som samlades in i tidigare studie till viss del setts som allmän och därför eventuellt inte fått lika stort utrymme i denna uppsats. Strävan har dock varit att så grundläggande förklara området och inte bortse från viktiga fakta.

Platsen för fallstudien är området Norra Sorgenfri som ligger i de östra delarna av centrala Malmö. En fallstudie kan bestå av en eller några få undersökningsenheter, exempelvis en organisation eller ett projekt (Halvorsen 1992, s. 67-68). Här är forskaren intresserad av de processer som existerar, det vill säga hur något utvecklas eller fortlöper. Backman (1998, s. 49) beskriver att fallstudien utgår från att en forskare undersöker ett samtida eller historiskt fenomen i sin verkliga kontext. Den främsta anledningen till varför Norra Sorgenfri valdes ut att studeras är på grund av dess nuvarande utvecklingsstatus i väntan på exploatering, där stora delar av området står tomma och oanvända och ämnar att göra det en lång tid framöver. I och med detta har kommunikationsverket Kulturkartan utvecklats av Malmö stad, med syftet att påvisa vilka platser i Norra Sorgenfri som kan användas till temporära aktiviteter. Dessvärre har kartan inte gett någon större förändring eller tillförsel av liv och aktiviteter till området, vilket diskuteras vidare under 5.2 *Kulturkartans platser och hinder*. Fallstudien ämnade att redogöra för platsen Norra Sorgenfri och med hjälp av relevanta teorier förstå bakomliggande orsaker till varför det ser ut som det gör samt varför det behöver förändras. Det är med ett undersökande utgångsläge denna uppsats diskuterar huruvida ett område under utveckling, som Norra Sorgenfri, kan utnyttjas till att få temporära funktioner. Med ett kritiskt förhållningssätt utgår jag från att området ses som tillfälligt, överblivet och oönskat samt att en gentrifiering för området tros vara oundviklig. Genom denna fallstudie försökte uppsatsen fastställa hur ett verktyg som Kulturkartan kan verka hoppingivande och motivera stadens invånare till att utöva tillfälliga kulturaktiviteter i området.

3.1 VAL AV METOD

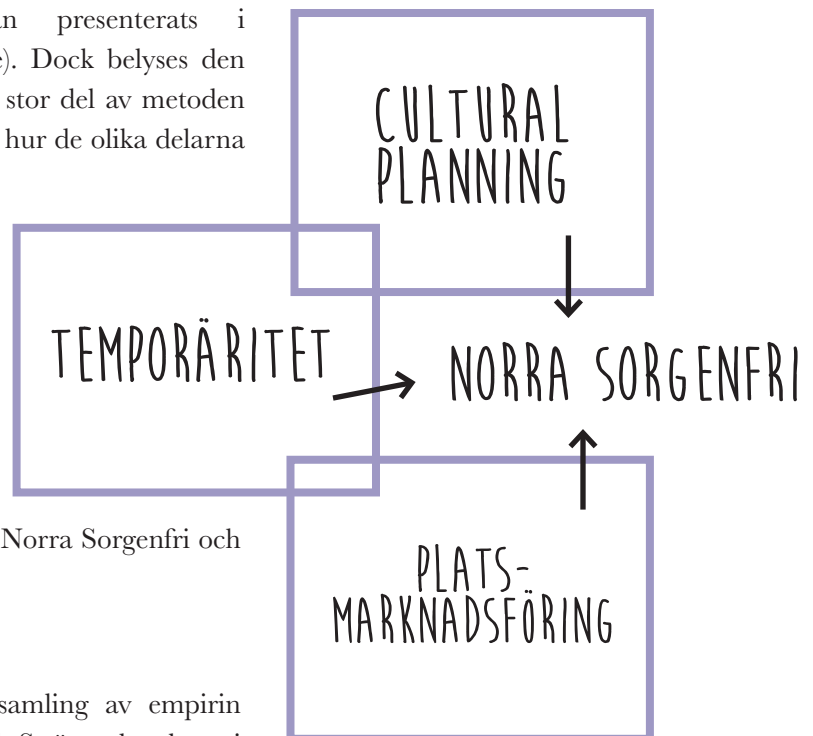
En bred ansats av olika metoder användes i uppsatsen för att få en kvalitativ och flersidig syn av det studerade fallstudieområdet. Metoden för uppsatsen bestod av tre olika huvuddelar med respektive underdelar. Eftersom det inte ansågs tillräckligt att gå ut och studera de platser som

befinner sig inom Kulturkartan för att se hur den kan utvecklas behövdes även en litteraturstudie samt intervjuer genomföras. Detta genomfördes för att bredda den insamlade empirin och ge fler kvalitativa inslag i studien. Empirin har alltså samlats in genom litteraturstudie, kvalitativa intervjuer samt platsanalyser. Jag anser att alla dessa tre delar har varit fundamentala och bidrar på sina sätt till att besvara forskningsfrågorna.

3.1.1 LITTERATURSTUDIE

Litteraturstudiens metod har redan presenterats i inledningskapitlet (se 1.6 Litteraturstudie). Dock belyses den även här för att påpeka att den utgör en stor del av metoden och illustrationen till höger sammanfattar hur de olika delarna i teorin kopplar ihop fallstudien.

Utöver den teoretiska grunden har dokumentanalyser genomförts av flera planprogram, visionsprogram och andra stöttande dokument som upprättats av Malmö stad i samband med utvecklingen av Norra Sorgenfri. Dessa dokument presenteras främst i del fyra och fem som behandlar området Norra Sorgenfri och projektet Kulturkartan.

3.1.2 INTERVJUER

Det genomfördes även en kvalitativ insamling av empirin genom olika sorters intervjuer och samtal. Strävan har legat i att erhålla en så bred grund som möjligt med röster från områdets olika aktörer och påverkare, varpå följande intervjuer och samtal har genomförts:

Samverkansorgan. Den 26 februari gjordes en bakgrundsintervju med Clara Norell, verksamhetsledare på ISU. Denna intervju genomfördes främst för att få en tydligare bild av ISUs inblandning i framtagandet av Kulturkartan. Samtalet spelades varken in, även om anteckningar togs, och det presenteras heller inte på något enskilt ställe i den empiriska delen i denna uppsats. Kunskapen som erhöles vid detta tillfälle användes främst för att arbeta vidare och ta fram fler metoder för insamlandet av empirin. Samtalet fick även betydelse som inspirationskälla och vägledning i den fortsatta studien.

Medborgare. En mindre workshop ägde rum den 24 april 2014 med personerna Robert Yngvesson, student inom stadsplanering vid Blekinge Tekniska högskola, och Agnes Matsson, malmöbo och kulturellt engagerad på olika sätt. Dessa två personer valdes ut att representera den stora massan som Malmös invånare utgör, vilket är en på tok för snål avgränsning. Personerna anses dock inneha både en bred och djup kunskap om stadsutveckling och kultur i staden, även om deras

demografiska tårtbit sammanfaller, då båda kategoriseras som unga vuxna i åldern 25-30 år. Workshopen bestod av ostrukturerade och öppna frågor med till största del fri diskussion. Främst har deras syn på kultur och utvecklingsområden i stort diskuterats. Personernas inställning och relation till fallstudieområdet Norra Sorgenfri uppdagades, vad som påverkar en kulturutövares vilja att utföra en temporär aktivitet samt på vilka sätt det svenska fysiska och mentala klimatet påverkar stadens kulturutövande i stort. Dessa svar ligger till grund för problem och hinder som kan påverka Kulturkartans utveckling och presenteras under 5.2 *Kulturkartans platser och hinder*.

Malmö stad. I förundersökningen, som beskrevs inledningsvis i metodkapitlet, genomfördes två mailintervjuer med personer som på något sätt kunde bidra med kunskap och tankar kring arbetet och utvecklingen av Kulturkartan. Denna förkunskap har även kommit att influera detta arbete och presenteras i del fem under 5.1 *Kulturkartans platser och hinder*. Den första personen som återkopplade med sina tankar i förundersökningen var Katri Johansson, Kulturförvaltningen, Malmö stad. Genom att svara på fyra relativt öppna frågor angående kartan gav hon sin, och till viss del Malmö stads, syn på dess utveckling. Dessa fyra frågor ställdes:

1. EXISTERAR DET EN FRAMTID FÖR KULTURKARTAN 2.0 I MALMÖ STAD?
2. HAR ETT PROJEKT LIKT KULTURKARTAN ETT LIV EFTER PROJEKTTIDENS SLUT?
3. KAN KULTURKARTAN SKAPAS I ETT ANNAT UTVECKLINGSOMRÅDE ÄN NORRA SORGENFRI?
4. KAN KULTURBEGREPPET KOMMA ATT BREDDAS I OCH MED KULTURKARTAN?

Forskare. Kulturforskaren Per Möller på Linköpings universitet fick i förundersökningen samma frågor som Katri Johansson och hans svar ligger också till grund för den problematik gällande Kulturkartan som presenteras i del fem.

Den enda aktör som är närvarande i området, men som dessvärre inte kontaktats är de olika fastighets- och markägarna. Inledningsvis var ambitionen att hinna med att kontakta de aktörer som äger de områden som Kulturkartans platser utgör, men efter att ha konstaterat att en av de totalt sex platserna inte innehöll någon kontaktuppgift (Ödetomten) samt att två andra aktörer (Malmö stad och Cirkulationscentralen) försökts få tag på via mail utan framgång valde jag att inte gå vidare med denna undersökning. Detta främst på grund av tidsbrist, men även med hänsyn till att ett femtioprocentigt bortfall ändå inte skulle ge en rättvis bild av fastighetsägarnas åsikter.

3.1.3 PLATSANALYSER

För att komplettera de kvalitativa metoderna har kvantitativa platsanalyser utförts, även om det i dessa också ingått kvalitativa parametrar. Studien följde initialt ett observerande och kartläggande arbetssätt (Bryman 2009) som innefattade dokumentation och inventering av platsen. Jag genomfördes en observation av fallstudieområdet Norra Sorgenfri, där den fysiska utformningen av platsen samt viktiga och strategiska mellanrum analyserades och fotograferades. Platserna studerades närmare och kopplas till de teorier som tidigare redovisats.

En inventering genomfördes där ritningar och fotografier erhöles som underlag till rapporten. Detta genomfördes genom gåturer den 1a april samt den 29e april 2014 och dokumenterades med hjälp av en kamera. Materialet bearbetades och analyserades i skriftlig form och ämnar att ge läsaren en bättre bild av det studerade området samt påvisa de många platser som inte används till något idag. Platsanalyserna utgör tredje metoddelen och har gett upphov till en fysisk tillgänglighetsstudie, kartläggning av de i området för närvarande oanvända ytorna samt vilka andra kulturella resurser området innehar som ej är kopplade till Kulturkartan.

3.2 INSAMLING, BEARBETNING OCH ANALYS

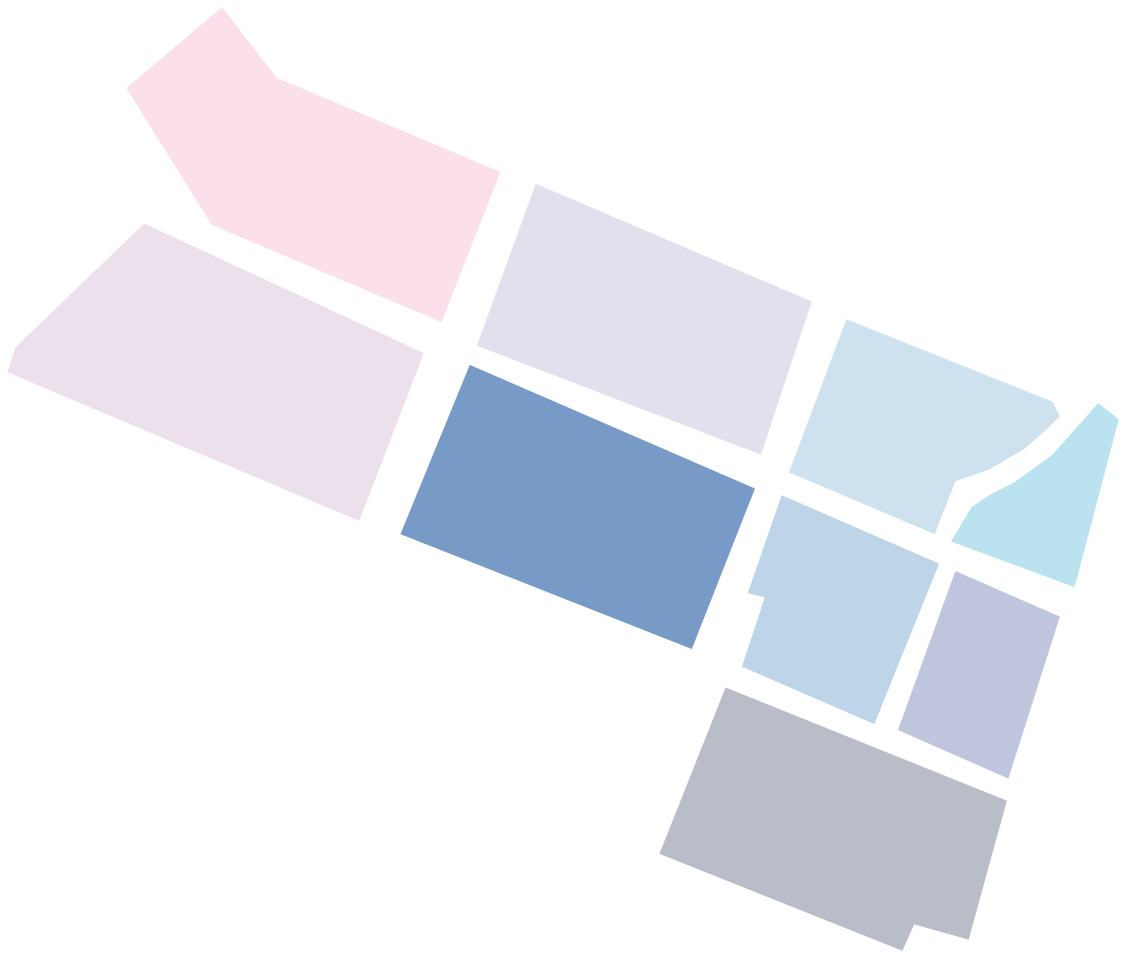
Fallstudien utgjorde den främsta källan för insamlingen av det empiriska materialet. Gåturer, med tillhörande fotografering och anteckningar, har bearbetats och försökts att sorteras för att erhålla en tydligare struktur i den kommande analysen. Den stora mängd information som samlas in vid studier av en plats kan ofta vara svår att uppfatta och sortera, främst eftersom det är svårt att veta vad som främst ska uppmärksammas. I detta har de teoretiska utgångspunkterna varit till stor hjälp och det är också därför litteraturstudien utfördes inledningsvis och placerades först i denna uppsats. Att låta teorier smälta samman med fallstudien är det som tar längst tid och därför erhöles en analyserande överblick inte förrän efter ett bra tag. I den kvalitativa forskningen är det mer komplext att visa upp ett resultat, vilket inte går att göra på enbart kvantitativa sätt. Analysen presenteras därför främst i textform med bilder som stöttar materialet och ger större inblick i hur området upplevs och ser ut. Analysen har utgått från författarens egna subjektiva uppfattningar, något som kommer diskuteras vidare i nästa stycke kring metodkritik.

3.3 KRITISK GRANSKNING AV METOD OCH KÄLLOR

Huvudkritiken i en kvalitativ forskningsprocess ligger i att det är svårt att förhålla sig helt extern och objektiv under observationen eftersom processen är beroende av observatörens subjektiva tolkningar vid analysen (Backman 1998, s 53). Detta ställer stora krav på utföraren och svårigheten ligger i att uppfatta saker och ting på det sätt som andra uppfattar dem (Bryman 1997, s 90). Även om observation lämpar sig när undersökningen gäller mindre grupper eller enstaka projekt, som i Kulturkartans fall, brukar dessa observationsstudier sällan kunna standardiseras eller generaliseras. Kritiker hävdar att resultatet därför bara blir giltigt för det studerade området (Flyvbjerg 2006). Fallstudier ses även kunna leda till en projektifiering av platser, där de ses som slutna i tid och rum (Engwall 2002), istället för att sprida kunskapen vidare och ses i sin helhet och kontext, vilket inte är förenat med hållbar utveckling. Trots detta anses fallstudien som ett bra redskap för att bygga kunskap inom samhällsplanering. Fallstudien är en nödvändig och tillräcklig metod för vissa forskningsfall inom samhällsvetenskapen och dess metod står sig bra jämfört med andra (Flyvbjerg 2006). Generaliserbarheten i denna uppsats får dock sägas vara relativt hög, där områden som liknar det studerade skulle kunna sättas in i kontexten, även om en mer djupgående analys av det berörda området självklart påverkar slutresultatet. Tanken med denna uppsats är inte heller att resultaten ska kunna generaliseras, utan beskriver till främsta del en teoretisk bakgrund utifrån ett specifikt fall.

När det kommer till reliabiliteten, det vill säga tillförlitligheten, i uppsatsen har denna eftersträfvats att hållas hög. Denna påverkas dock till stor del av hur litteraturstudien har genomförts, hur sanna källorna upplevs vara samt hur de har tolkats. Främst har denna utgjorts av vetenskapliga artiklar och annan kurslitteratur och ses inneha hög tillförlitlighet ur ett källkritiskt perspektiv. Andra ting som påverkar reliabiliteten är valet av metoder. Här spås att fler kvalitativa intervjuer och större genomgång av inspirationsexempel på liknande projekt hade kunnat tillföra ytterligare dimensioner till studien. Dock har uppsatsen fokuserat på projektet Kulturkartan och de grundläggande faktorer som påverkar dess utveckling.

Till sist diskuteras validiteten för denna uppsats. I viss mån har detta varit uppsatsens svaghet, eftersom den kvalitativa forskningsprocessen inte utgår från ett tydligt mål och en ensidig väg dit (Backman 1998, s. 48). Istället innefattar denna en öppen process som kan ändra riktning med tiden, vilket denna uppsats också har gjort. Även om ett övergripande mål har varit att med hjälp av fallstudie och teori utmärka vad som kan ge ny input till Kulturkartans nuvarande form har de olika metoderna avlöst varandra och istället gett upphov till nya tankar och kunskaper under tiden. Avslutningsvis vill jag, i denna metodkritik, dock påpeka att forskningsfrågorna anses besvarade utifrån de premisser som legat till grund för denna uppsats. Att vidare forskning kan behövas ses här inte som något negativt, utan som att en del i det stora hela har klargjorts.

4 NORRA SORGENFRI

Valet av Norra Sorgenfri som fallstudieområde har utgått från den tidigare diskussionen kring svårdefinierbara landskap som befinner sig i planerings- och bebyggelsemässiga väntelägen och därför betraktas som mellanrum i staden. Det svårdefinierbara, oklara och dynamiska i dessa områden har gjort mig nyfiken på Norra Sorgenfri, som kontrasterar gentemot sina grannområden. Efter Saltzman (2009, s 38) definieras i denna uppsats området Norra Sorgenfri som "ett karaktäristiskt exempel på ett slags långvarig, fransig reva i stadslandskapet som hoppats över när stadens expansion fortsatt lite längre ut". I och med att förtätning av stadsmiljön idag står högt på städernas agendor försvinner alltfler av dessa mellanrum ur det urbana landskapet. I många större tidigare industristäder finns idag väldigt stora områden utan funktion nära stadens centrala delar som väntar på en stadsomvandling från att tidigare ha varit industriell mark.

"UNDER TIDEN FÖR DETALJPLANERINGEN AV OMRÅDET KAN EVENEMANG AV OLIKA SLAG LOCKA FOLK TILL NORRA SORGENFRI SÅ ATT OMRÅDET BÖRJAR INTEGRERAS I MALMÖS STADSLIV REDAN I ETT TIDIGT SKEDE"
(MALMÖ SBK 2008)

Min egna första upplevelse av Norra Sorgenfri var en blåsig och kall höstdag för ett par år sedan. Trots att jag sedan 2009 bor mellan Rörslöparken och Slussen, vilket ligger med cirka fem minuters gångpromenad från Norra Sorgenfri, hade jag aldrig vandrat denna väg förut och platsen som uppenbarade sig etsade sig långt ner i mina känslor. Det var som att resa till en annan plats, som att befinna sig i ett helt annat Malmö och jag kunde inte förstå varför jag inte hade kommit hit innan. Det var egentligen inte så mycket området i sig själv som skapade denna känslostorm som tanken på att det borde finnas fler, av mig, oundäckta platser i min närhet. Dock är jag övertygad om att ett exploaterat och nybyggt område inte skulle få mig att känna likadant och karaktären i Norra Sorgenfri gjorde verkligen sitt. Jag minns att jag tänkte att det kändes som en oas i staden, där det mesta var orört och fult, men på något sätt lyckades förbli viktigt.

4.1 NORRA SORGENFRI FÖRR

Norra Sorgenfri är Malmös äldsta industriområde (Malmö SBK 2008). Fram till 1800-talet låg området i utkanten av staden och var en del av dess betmarker. Innan industriverksamheten drog igång i slutet av 1800-talet bedrevs här dock jordbruk och odlingar. Det var även under denna tid som nuvarande Industrigatan och Östra Farmvägen blev till, då i form av landsvägar. 1903 kom området att klassas som *fabriksområde*, vilket den nyanlagda Kontinentalbanan skapade förutsättningar för. Eftersom området till största del var kommunalägt resulterade detta mestadels i att allmänna institutioner etablerades, istället för en tät kvartersstruktur med bostadsbebyggelse. Norra Sorgenfri kom därmed att skilja sig drastiskt från övriga, lika centralt belägna, områden i Malmö. Området präglades av aktiv industri- och företagsverksamhet fram tills dess att många verksamheter tvingades lägga ner under 1970-talet och flertalet byggnader kom att rivas årtiondena därefter. Exempel på för området viktiga arbetsplatser har genom åren varit

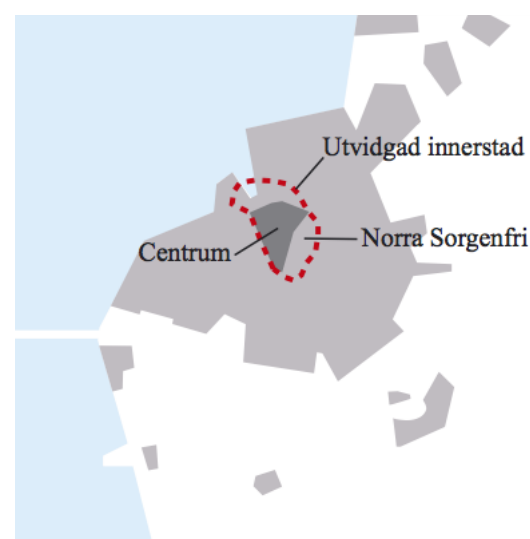

BILD 4.1: NORRA SORGENFRIS PLACERING I MALMÖ

gasverket, spårvägsstationen, Malmö Oljeslageri, Läderfabriken Skandia, AB Tripasin, Addo, Apoteket och Malmö Energi (Malmö SBK 2008). Norra Sorgenfris tidigare perifera läge har under åren blivit centralt i och med Malmös expansion utåt.

4.2 NORRA SORGENFRI IDAG

Norra Sorgenfri är beläget sydost om Malmös stadskärna och uppmålas som den saknade länken mellan stadens östra och de mer centrala delarna (Malmö SBK 2008). Med gång- och cykelavstånd till förnödenheter och centrum beräknas området efter den planerade omvandlingen kunna erbjuda ett livfullt stadsrum. Området präglas idag av den tidigare industriverksamhetens gamla, om ändock karaktärsingivande, bebyggelse. Många av verksamheterna är fortfarande aktiva, men flertalet byggnader och tomter står oanvända och annonseras till uthyrning eller kräver omfattande underhåll och sanering. Även om Norra Sorgenfri till ytan är lika stort som Malmös innerstad innanför kanalen [bild 4.2] är området enbart indelat i sju kvarter, vilket efterlämnar en storskalig stadsstruktur. Sammanlagt har området ett drygt 30-tal fastighetsägare idag.

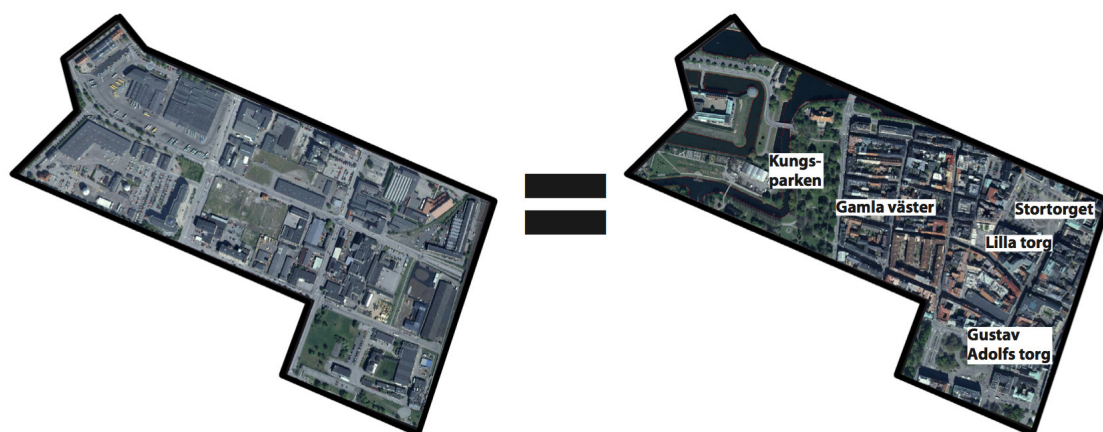

BILD 4.2: NORRA SORGENFRI (TV) I JÄMGÖRELSE MED MALMÖS INNERSTAD (TH)

BILD 4.3: DAGENS ENTRÉ TILL NORRA SORGENFRI?

Låt mig ta er med på en vandring i Norra Sorgenfri som äger rum den 1a april 2014 vid lunchtid. Vi utgår från det nordvästra delen av området, kv Spårvägen (1), som är det enda kommunägda kvarteret i Norra Sorgenfri och avgränsas av Zenithgatan, Industrigatan, Celsiusgatan och Nobelvägen. Redan här möter en öppen, tom och enorm grusmark besökaren och känslan av utvecklingsprocess är stark för ett tränat öga [bild 4.3]. Kvarteret är inhägnat även om det finns öppningar i staketet, men ingen använder tomten som passage. Här, liksom kommer märkas i resten av det totalt 48 ha stora Norra Sorgenfri (Malmö SBK 2008), finns inget som håller kvar besökaren och

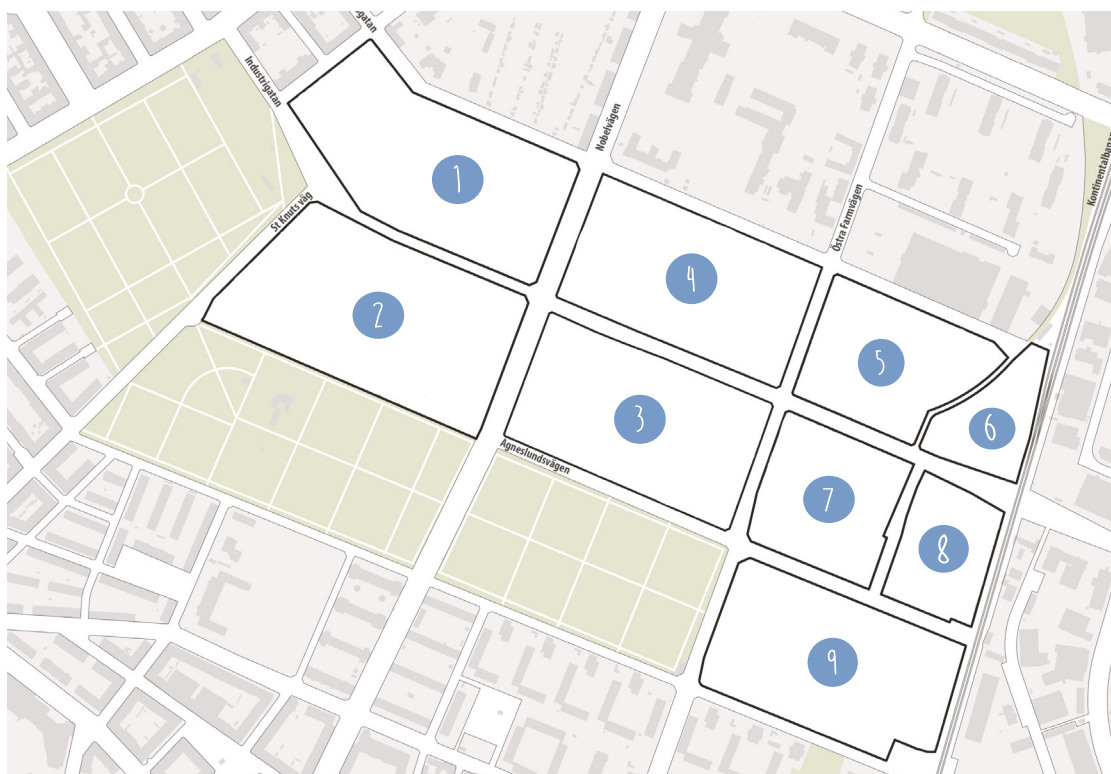

BILD 4.4: NORRA SORGENFRIS KVARTERSTRUKTUR IDAG

kan locka till spontan aktivitet. Människor tycks enbart rusa igenom området, fåtal till fots och med cykel, men desto fler bilburna. Anledningen till att ingen stannar kvar eller har något att uträtta i Norra Sorgenfri blir tydligt i och med insikten att de flesta företagsverksamheter i området inte riktar sig till den spontana konsumenten, utan till största del består av bilservice, däck- och plåtfirmer, läkemedelsföretag eller andra tillverkningsindustrier. Samtidigt finns även flertalet mindre föreningar utspridda i tidigare industrilokaler och Malmö stad påstår att dolda kulturaktiviteter bubblar under ytan, även om de kan vara svåra att uppfatta enbart under en gåtur i området (Malmö SBK 2008). På motsatt sida av Industriegatan huserar bland annat E.ON (ägare av marken) och serviceförvaltningens verksamhet JobbMalmö i kv Verket (2). Denna plats upplevs som mer aktiv, även om flertalet lokaler skriker om att bli uthyrda [bild 4.5].

BILD 4.5: TOMMA LOKALER TILL UTHYRNING

BILD 4.6: MOTORVÄGSKÄNSLA PÅ NOBELVÄGEN

BILD 4.7: ÖDETOMTENS STEPPLIKNANDE LANDSKAP

Vidare går färden över Nobelvägen, denna tvåfiliga huvudled som, enligt mig, känns mer som en motorväg [bild 4.6] och varit centrum för debatt och omvandling under många år (Lindersköld & Urde 2013). På andra sidan hittar vi först kv Brännaren (3), en tomt som präglas av en stor ödemark med uppstickande mindre vegetation [bild 4.7]. Denna mark tyder på tillgänglighet och liv, till skillnad från kv Spårvägen, då en skatepark täckt av graffiti bemästrar ena hörnet och där rester av kläder, möbler, tomma sprayburkar, glassplitter och skräp finns utspridda över stäppen [bild 4.8]. Vid Industrigatan reser sig ett äldre tegelhus, där tecken på hemlöshet blir otvetydiga. Även om tomten är nedskräpad, ovårdad och i mångas ögon ful, är det den plats i området som tycks innehålla mest aktivitet och värde för många. Sydöstra delen av kvarteret är däremot bebyggt och innehåller bland annat en dansskola och Trafikverkets förarprovskontor. Här känns allt mycket mer privat och instängt [bild 4.9].

BILDER 4.8: DEN NEDSKRÄPADE ÖDETOMTEN MED TYDLIGA TECKEN PÅ ATT HEMLÖSHET EXISTERAR

På andra sidan Industrigatan finns ett kvarter som benämns Smedjan (4), där bland annat Migrationsverket har sina lokaler. I kvartet ligger även fyra stora parkeringsytor som inte fylls på långa vägar [bild 4.10], utan minner om en tid då området var mer aktivt. I hela Norra Sorgenfri är bilen tydligt det dominerande färdmedlet och bilvägarna är väl tilltagna. De största trafiklederna genom stadsdelen är Nobelvägen i nord-sydlig riktning och Industrigatan i öst-västlig, den väg som leder in till centrala Malmö. Parallellt med Nobelvägen löper Östra Farmvägen. Även om de flesta gator innehåller både trottoarer och cykelvägar är dessa sparsamt använda och, med tanke på dess utformning, inte särskilt attraktiva färdvägar [bild 4.11].

BILD 4.9: INHÄNGNADE OMRÅDEN

BILD 4.10: TOMMA PARKERINGSYTOR

BILD 4.11: OATTRAKTIVA CYKELVÄGAR

De fem kvarter som ligger längst österut (kv Spiralen (5), kv Tangenten (6), kv Grytan (7), kv Ugnen (8) och kv Degeln (9)) består alla till största del av inhägnade och ytor med äldre bebyggelse. Mellan kv Spiralen och kv Tangenten går ett böjt grönstråk [bild 4.12] som tidigare utgjort järnvägsspår. Denna plats anses vara attraktiv för besökare och bildar i stort sett den enda gröna oas i hela området. I kv Grytan ligger Norra Sorgenfri Gymnasium som under 2013 genomgick en stor miljöskandal och därför omplacerat sin verksamhet till andra lokaler i staden (Malmö stad 2013). Även om skolan idag är övergiven och tom uppfattas platsen som överdrivet inhägnad, där låsta grindar måste passeras för att komma in på skolgården [bild 4.13]. Här, om någonstans, förnimmer området om ett slags *gated community*, där vissa ges tillstånd till och tillgänglighet att besöka platsen och andra inte. Det som är något förvånande i sammanhanget är att platsen framför skolan rustats upp, där både trottoar och offentliga ytor är nygjorda och innehåller diverse urban design i form av planterad vegetation och sittbänkar. En lunchrestaurang har även öppnat i anslutning till skolan. Restaureringen, som utfördes innan flytten av eleverna, känns i sammanhanget malplacerad, men vittnar om vad som komma skall.

BILD 4.12: NATURLIGT GRÖNSTRÅK

BILD 4.13: GYMNASIETS SKOLGÅRD

När vi lämnar Norra Sorgenfri och tar oss tillbaka in mot ”stan” blir plötsligt kontrasten påtaglig igen. Även om stadsdelen ligger så nära centrala Malmö har den en helt annan känsla. Vid korsningen till Zenithgatan blir bebyggelsen och gatustrukturen genast mer stadslik, tätare och varierad. Ett folkliv uppstår som från ingenstans och jag känner mig inte längre utstuderad och vilsen, utan smälter snabbt in i mängden av de övriga malmöborna. Sammanfattningsvis lämnar Norra Sorgenfri mig med en känsla av storskalighet, blandning av stängda och öppna ytor, lite vegetation, äldre stadslandskap, men samtidigt med en frustration över att det inte sker mer.

Området besöktes även fyra veckor senare, den 29e april, främst för att studera dess föränderliga karaktär. Det stod klart att utvecklingen av området är påtaglig, då hela kvarteret Spårvägen hade förändrats och stora delar av det gamla bussgaraget och spårväghallarna hade börjat rivas till förmån för detaljplanen och bostadsutvecklingen. Dessutom hade flera andra artefakter tillkommit i området, exempelvis två husvagnar som placerats i kv Brännaren bredvid skateparken samt stora graffitimålningar som inte syntes till innan. Så att påstå att det inte händer något i området är felaktigt, även om det är ett uppmärksamt öga som krävs för att se dessa händelser.

4.3 KULTUR I MALMÖ OCH NORRA SÖRGENFRI

Malmö styrka som kulturstad är spännvidden inom den kultur som utövas (Malmö SBK 2008). Både genom en stark traditionell kultursektor samt en mer alternativ kulturscen representeras stadens kulturella mångfald. Det fria kulturlivet i Malmö består idag av ca 200-250 föreningar och aktörer och varje år genomförs mer än 7000 kulturaktiviteter som når en bred publik på 650 000 personer. Kulturutbudet präglas dock mycket av gruppen *unga vuxna* (20-35 år) och det är denna demografiska tårbit som skapar den största efterfrågan hos nöjes- och kulturutbudet (ibid). Genom en pågående befolkningsökning väntas dessutom denna grupps inflytande stärkas ännu mer inom kultursektorn.

Norra Sorgenfri har kommit att bli en plats där många konstnärer och andra kreativa själar valt att verka (Malmö SBK 2008). Idag finns ca 250 kulturentreprenörer i området och bland annat flera konstnärskollektiv. De verksamma har satt en tydlig prägel på platsen, då stora och öppna ytor samt de befintliga och karaktäristiska lokalerna har gett dem möjligheter som inte många andra platser i staden kunna erbjuda. De gamla fastigheternas status och mycket låga hyror har möjliggjort etableringen i detta område. I gamla Addofabriken i kv Spiralen ryms numera Malmö äldsta och största ideella ateljéförening med ca 45 medlemmar (Ateljéföreningen ADDO 2014) som får ekonomiskt stöd från kommunen (Malmö SBK 2008). Även Cirkulationscentralen är ett känt konstnärskollektiv som håller till vid Nobelvägen (Cirkulationscentralen 2014). Skatere och andra street art-former och subkulturer är också populära i området, där exempelvis en skatepark [bild 4.14] på medborgarinitiativ har byggts på ödetomten i kv Brännaren och gatukonst som graffitimålningar pryder flertalet fasader däromkring [bild 4.15]. Området har dessutom en rik förekomst av kunskapsföretag och utbildningsverksamheter (Malmö SBK 2008). Däremot är det inte många av dessa kulturverksamheter som syns vid en promenad genom området. Exempelvis håller inte konstnärsateljéerna sina utställningar eller vernissager i området, utan utför bara det vardagliga arbetet, och skyltar därför inte för att locka till sig besökare. Detta gör att området verkar mer öde och inaktivt än vad det egentligen är.

BILD 4.14: MEDBORGARBYGGD SKATEPARK

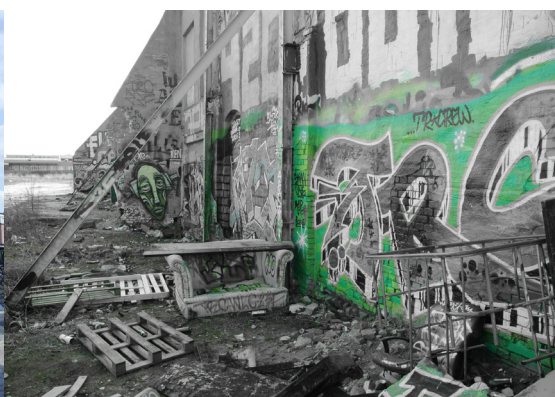

BILD 4.15: GATUKONSTPRYDDA FASADER

4.4 NORRA SORGENFRI FRAMTID OCH VISIONER

Detta avsnitt fokuserar på de två dokument som tagits fram för området i och med den planerade omvandlingen, nämligen *Vision Norra Sorgenfri* (2006) och *Norra Sorgenfri Planprogram* (2008), båda med avsändaren Malmö stadsbyggnadskontor. En kortare introduktion av visioner och planer ges för att ge läsaren ett hum om vad som komma skall. Inom ramen för denna uppsats behandlas egentligen inte området som det kommer att se ut om 20-30 år, utan fokus ligger på platsen som den ser ut idag (se 1.6 *Avgränsningar*). En förståelse för stadens ambitioner känns dock relevant för att kunna förstå den riktning området kommer att ta samt de hinder som eventuellt kan uppkomma med dessa planer.

Då stora delar av området idag står öde ser Malmö stad detta som en möjlighet att förändra och utveckla området (Malmö SBK 2008). Dagens industrier ska successivt avvecklas och en ny del av innerstaden ska uppstå, där befintliga byggnaders kulturhistoriska värde står som grund eftersom dessa ses som ett viktigt arv att förvalta. Dock krävs det att strukturer, miljöer och byggnader förändras för att kunna möta nya funktioners behov, men lika viktigt sägs det vara att egenskaperna och värdena behålls och att det historiska sammanhanget förblir avläsbart. Det nya som uppförs ska, liksom tidigare bebyggelse, ha variation i material och uttryck (Malmö SBK 2008). Det ska skapas mångfald, småskalighet och variation i ett livligt nytt innerstadsområde med starka rötter. De östra delarna av Malmö ska bindas samman med de mer centrala. En tät kvartersstruktur föreslås med en blandning av bostäder och verksamheter. För att genomföra detta krävs en bred planeringsprocess samt att en mångfald av byggherrar, arkitekter, fastighetsägare, förvaltare, boformer, målgrupper och aktiviteter samverkar.

För att uppnå visionen för Norra Sorgenfri identifieras fem olika aspekter. För att skapa *småskalighet och variation* bör kvarteren brytas ned i mindre enheter och ges en inbördes variation i bland annat bebyggelse, funktion, ägande, människor,

aktiviteter, verksamheter och stil (Malmö SBK 2006). Det ska dessutom vara intressant för många att besöka Norra Sorgenfri i framtiden. Därför bör unika *attraktioner* baserade på existerande byggnader och verksamheter utvecklas. Dessa ska främst fokuseras längs Industrigatan för att sprida besökare i området. Den tredje aspekten utgår från att tillgängligheten till det offentliga rummet är en grundläggande rättighet i den demokratiska staden. Därför blir sammanlänkade system av *stråk och platser* bärande element i den framtida innerstaden i området. Därtill utgår visionen från att skapa tydliga gränser mellan *privat och offentligt*, men med visuell kontakt dem emellan som ger upphov till både trygghet och delaktighet. Tillgängliga bottenvåningar i byggnaderna med butiker, caféer och andra verksamheter bidrar till att stärka det offentliga

"VISIONEN ÄR ATT BYGGA EN GENUIN OCH INTEGRERANDE INNERSTAD I MODERN TAPPNING UTIFRÅN MÄNNISKANS BEHOV AV STIMULANS, VARIATION OCH AVSKILDHET, ATT GE MÅNGA BYGGHERRAR MÖJLIGHETEN ATT TILLSAMMANS SKAPA EN LEVANDE STADSMILJÖ SAMT ATT TÄNKA SMÅSKALIGA EKONOMISKA, EKOLOGISKA OCH SOCIALA LÖSNINGAR. VISIONEN ÄR ATT GENOM VARIATION GE MÅNGA MÄNNISKOR MÖJLIGHETEN ATT FÅ KÄNNA SIG HEMMAHÖRANDE I OMRÅDET, ATT ANVÄNDA BEPRÖVADE METODER FÖR GOTT STADSBYGGANDE, ATT SKAPA GATOR VARS UTFORMNING LÅTER HÖRAS OM SIG SAMT ATT SKAPA NYA BYGGNADER OCH FUNKTIONER JÄMTE DET SOM EXISTERAR I OMRÅDET IDAG"

(MALMÖ SBK 2006)

livet mot gator och torg medan miljöerna inne i kvarteren med fördel ges en privat och rofylld karaktär. Den sista aspekten i visionen för Norra Sorgenfri behandlar det gröna i området. Det fastställs att stadsdelen brister var det gäller gröna miljöer och att detta ska förändras. Den yttre miljön, trädgårdar, parker, gröningar, torg, platser och gator ska vara så tilltalande att de lockar till utevistelse. Parker och platser ska vara sammanbundna i ett integrerat nätverk.

BILD 4.16: VISIONSBILD ÖVER NORRA SORGENFRI

4.5 KULTURLIVETS BEVARANDE OCH UTVECKLING

Från Malmö stads sida påtalas vikten av att behålla och utveckla de kulturella och kreativa aktiviteterna i området eftersom de bidrar till att ge platsen själ och ökar områdets attraktivitet (Malmö SBK 2008). Kulturen ska enligt planprogrammet sättas i första rummet under utvecklingsprocessen och det är viktigt att se till att det fortsatt är möjligt för konstnärer att bedriva sitt arbete i området. Den ursprungliga bebyggelsen och kvartersstrukturen kan ge upphov till att skapa intressanta och nyskapande kulturevenemang. Variation kan med hjälp av detta skapas både vad gäller fysisk utformning och kulturellt innehåll. Strävan från kommunen ligger i att hindra monofunktionalitet i området och skapa platser där temporära aktiviteter kan få överlappa varandra i tid och rum, men för detta erkänns att ett kreativt arbetet krävs. De gamla industribyggnaderna ses kunna användas som utställningslokaler för såväl bildkonst- som scenkonstprojekt. I kv Spårvägen kan med fördel det gamla bussgaragets ytor samnyttjas mellan fritids- och sportaktiviteter, med allt från marknadsbasarer, konstutställningar, fotbollsturneringar och musikevenemang som aktiviteter.

Ytor för fritidsverksamheter är essentiellt för många malmöbor och fler aktivitetsytor för ungdomar bör integreras i området (Malmö SBK 2008). Särskilt i områdets västra del, vid Nobelvägen, finns stora öppna ytor som passar bra till utomhusarrangemang, både av tillfällig eller med mer långsiktig karaktär. Detta är även den plats som flest passerar genom området idag, vilket ger upphov till större exponering och i förlängningen uppmärksamhet för området och ett rikare offentligt liv. Detta kan locka publik från andra delar av staden och regionen. Exempel på aktiviteter kan vara utomhusbio, utomhuskonserter och teaterföreställningar. Dessa ska kunna genomföras både under planeringsprocessen som på längre sikt, men ett hinder i sammanhanget är att nya samarbetsformer behöver etableras eftersom mycket av marken i området är privatägd.

4.6 SAMMANFATTNING: UTMANINGARNA FÖR NORRA SORGENFRI

Efter djupgående studier av Norra Sorgenfris dåtid och nutid samt visions- och planprogram står det klart att framtidssynen både är högtflygande och omfattande. I detta avsnitt presenteras en sammanfattning av de största utmaningarna i området för att ge läsaren stöd i den fortsatta analysen. Dessa fem utmaningar har definierats och benämns i denna uppsats som *bevarandet av det historiska landskapet, den förorenade marken, mängden fastighetsägare, gentrifieringsprocessen* samt *etapputvecklingen*.

Stora delar av bebyggelsen i Norra Sorgenfri dateras till sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal, vilket i linje med riksintresset för industrimiljöer innebär ett stort bevarandevärde för området (Malmö SBK 2008). I den nya framtida stadsdelen blir den gamla bebyggelsen en länk bakåt i tiden och gör det möjligt för invånaren eller besökaren att lättare avläsa historien. Detta gör även platsen mer intressant och stimulerande som stadsmiljö, då en variation av gammalt och nytt bidrar till större mångfald bland företagsetableringar och boendesituationer i och med större hyresskillnader (Jacobs 1989, s. 215). Områdets idag relativt glesa bebyggelse skapar goda förutsättningar för en kombination av nyexploatering och bevarande. Enligt planprogrammet är det mest värdefulla ur kulturmiljösynpunkt ”den äldsta bebyggelsen, gatu- och kvartersstrukturen, byggnader med miljöskapande värden, sammanhållna industrimiljöer samt spårvagns- och busshallarna” (Malmö SBK 2008). Dock är dessa byggnader i varierande skick och status, där vissa är förfallna och har genomgått stora förändringar under åren, medan andra ses som välbevarade och i gott skick. Utvecklingen i området kräver att dessa byggnader anpassas efter nya behov samtidigt som de kulturhistoriska värdena beaktas.

Ännu ett hinder för utvecklingen och bevarandet av bebyggelsen samt marken är flera av de tidigare och nuvarande industrierna (exempelvis Kontinentalbanan med transporter av farligt gods, läkemedelsindustri, livsmedelsindustri, drivmedelsförsäljning och naturgashantering). Den industriella verksamhet som bedrivits i området sedan i slutet av 1800-talet har skapat stora föroreningar och miljö- och hälsoproblem på både mark och bebyggelse (Malmö SBK 2008). Dock är kunskapen om var och vilka verksamheter som har bedrivits inom de olika tomterna ofullständig och därför måste vidare utredningar om dessa och miljötekniska markundersökningar genomföras för att få bättre underlag om var nybyggnation är möjlig. Vid byggnation av bostäder är kraven högre på att området har låga föroreningsnivåer än då platsen ska användas för industri och handel. I flera fall kan en totalsanering bli nödvändig.

Norra Sorgenfri har med sin splittrade fastighetsägarstruktur en mångfald olika intressen att tillgodose vid framtida utveckling. Totalt består Norra Sorgenfris sju kvarter av 38 fastigheter med 27 olika fastighetsägare, varpå kommunen äger sex fastigheter (Malmö SBK 2008). Dessa utgör enbart 21 procent av områdets area. Den största enskilda mark som är kommunägd innefattar hela kvarteret Spårvägen och det är även här den första utvecklingen är tänkt att ske. Mängden fastighetsägare innebär att förutsättningarna och målen för de olika tomterna är vitt skilda. Detta ställer stora krav på att bra samarbetsformer utvecklas för att kunna uppnå samförstånd mellan en rad skilda aktörer. Detta ska dock även ses ur en positiv synvinkel, då mångfald kan

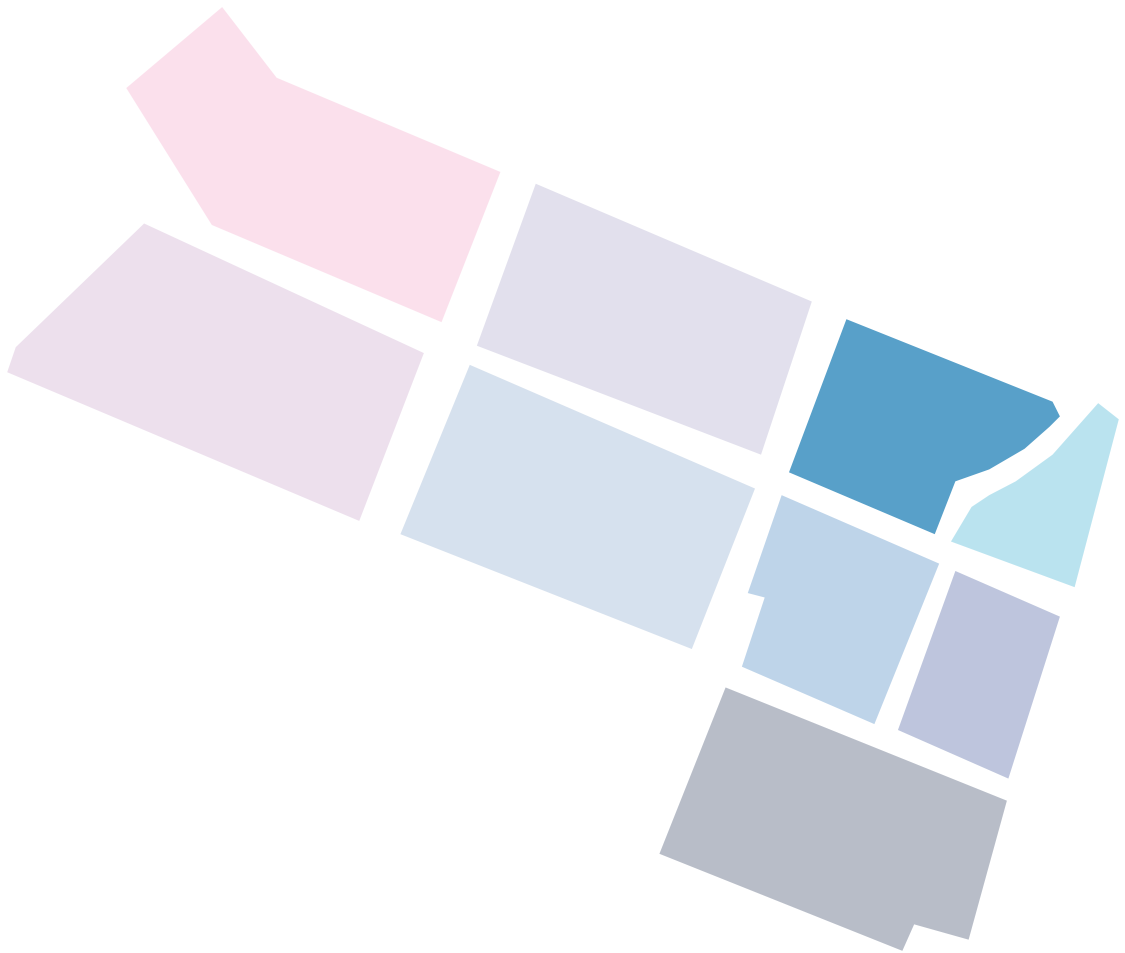
ge upphov till större variation och infallsvinklar. De privata fastighetsägarna inom området kan delas in i två kategorier, dels de där fastighetsägaren själv driver verksamhet på fastigheten, dels de fastigheter som upplåts av fastighetsägaren till skilda verksamheter och utövare. Det finns alltså en rad fler aktörer i området att ta hänsyn till än det 20-tal olika fastighetsägare, något som ofta tenderar att glömmas bort i utvecklingssammanhang.

De olika verksamheterna som existerar i dagens Norra Sorgenfri, vilka påtalats vid flertalet tillfällen i den tidigare presentationen, skapar ännu en utmaning för utvecklingsprocessen. Liksom diskuterats i det tidigare teoriavsnittet är det stor risk för att en gentrifieringsprocess ska inledas i ett område under utveckling. Vid exploatering av området är faran att de låga hyrorna stiger till den grad att de verksamma inte har råd att vara kvar. I och med detta mister platsen en del av sin identitet och stadsmiljön det liv och den attraktivitet som är så önskvärd (Malmö SBK 2008). Rivning eller ombyggnation påverkar även möjligheten för befintliga lokalers användning. Därtill finns en stor risk att de som idag lever utanför samhället (läs: hemlösa) och uppenbart har sin hemvist i Norra Sorgenfri tvingas bort eftersom kontrollen stärks i området och att dessa inte ses som passande inslag i en annars livfull och angenäm stadsmiljö. I planprogrammet betonas att det är av vikt att på olika sätt planera för hur de småskaliga och kreativa verksamheterna fortsatt kan få existera i området och ta fram strategier för detta (ibid). Frågan är om de mer dolda aktiviteterna som på medborgarinitiativ skapats, exempelvis skateparken, samt om utanförskapet kommer kunna tas hänsyn till på samma sätt.

Den sista utmaningen handlar om områdets långa utvecklingsprocess, där en etapputveckling ses som enda möjligheten (Malmö SBK 2006). Eftersom Norra Sorgenfri är så stort till ytan är det uppenbart att dess utveckling kommer att behöva pågå under en mycket lång tidsperiod, möjligen upp till 20-30 år. Arbetet kommer att delas in i ett flertal detaljplaneetapper som tas fram och verkställs successivt. Det är viktigt att de första invånarna får en fullvärdig bostadsmiljö redan från början och inte tvingas bo på en byggarbetsplats. Att börja från de mest centrala delarna och jobba utåt ses därför som fördelaktigt. Därtill är samtliga tidigare nämnda utmaningar faktorer som förlänger den totala tidsprocessen. I framtagna riskanalyser bedöms inte kv Spårvägen inneha något hinder för bostadsetablering och därför anses det realistiskt att områdets utbyggnad börjar i detta kvarter (Malmö SBK 2008). I övriga områden måste miljöstörande verksamheter ses över så att de ej hindrar en positiv omvandling av området. Däremot anses framgångsfaktorn bli större om utvecklingen inleds parallellt i fler delar av området, detta för att skapa större uppmärksamhet och en enhetlighet. I och med den långa tidsprocessen är det viktigt att genom marknadsföring sprida informationen om områdets framtida kvaliteter redan från början. Möjligheten för att skapa evenemang under planeringsprocessen, främst i kv Spårvägen och längs den viktiga länken Industrigatan, ser kommunen som positivt. Att låta området ha kvaliteter även i väntan på vad som komma skall är viktigt av flera skäl. De tomter som ännu inte kan bebyggas bör få en tillfällig användning som kommer gagna de första invånarna i området (Malmö SBK 2006). Dessutom kan en långsam förvandling av Norra Sorgenfri vara en fördel för att stadsdelen ska uppnå den önskade variationen i arkitektoniska uttryck samt bostads- och verksamhetsstrukturer.

4.7 AVSLUTANDE KOMMENTAR

Liksom påtalats tidigare ligger inte fokus i denna uppsats på hur Norra Sorgenfri kommer se ut och upplevas 20-30 år fram i tiden. Den bygg- och arbetsprocess som håller på att inledas i området kommer få stora konsekvenser för hur platsen kan och får användas de närmsta åren. Oavsett hur visionsmaterialet ser ut finns det aldrig några garantier för hur stadsdelen kommer utvecklas och därför syftar denna studie till att kartlägga och redogöra för vad som kan och bör få ske på platsen innan framtid blir nutid. Genom att ta stöd från tidigare teorier, som pekar på mellanrummens betydelse och i väntan på landskap som ska kunna användas under tiden, ämnar jag att utmana utvecklingsprocessen i Norra Sorgenfri och närmare studera vilka temporära aktiviteter som kan få stöttning genom områdets fysiska och mentala strukturer. Kan den Kulturkarta som upprättats för området vara svaret och fungera som stöttepelare i utvecklingen? Vad krävs i så fall av den och på vilket sätt bör den utvecklas? Nu ska vi titta närmare på vad detta verktyg innebär för att skapa ett mer flexibelt och temporärt rum i Norra Sorgenfri.

5 KULTURKARTAN

5.1 BAKGRUND

År 2010 fick ISU¹ det politiska uppdraget att ”pröva kulturen som en fjärde dimension för hållbar stadsutveckling” (Malmö stad 2014). Arbetet involverade ett stort antal aktörer och fokus kom bland annat att hamna på området Norra Sorgenfri. I visioner och planprogram för Norra Sorgenfri står, liksom tidigare behandlat, att temporära aktiviteter är viktiga för området. Dock upplevde ISU att det saknades ett arbetssätt för hur utomstående aktörer kunde få tillstånd att utföra olika former av temporära kulturaktiviteter. Hindren låg främst i att fastighets- eller markägaren inte ville stå som ansvarig om någon skulle komma till skada under aktivitetstiden. För att motverka detta skapades Kulturkartan, en karta som pekar ut sex stycken platser i Norra Sorgenfri där fastighetsägare medger till nyttjande av deras fastigheter och tomter för temporära kulturaktiviteter (Malmö stad 2014). Kartan ska fungera som ett faciliterande och kommunikativt verktyg för alla aktörer som vill genomföra temporära kulturaktiviteter i Norra Sorgenfri, då arrangörerna får en överskådlig bild över området och de platser som har ställt sig positiva till temporär utnyttjning av mark eller byggnad. Med temporära aktiviteter menas aktiviteter som är avsatta att existera en överenskommen avgränsad tid, det kan röra sig om en dag till veckor eller månader. Dessa aktiviteter kan förekomma både i det offentliga och privata rummet, ute såväl som inne. Kartan visar på de möjliga platserna för temporär aktivitet, vem som ska kontaktas vid nyttjande samt hur lång tid i förväg fastighetsägaren måste kontaktas, men även vilka restriktioner som gäller. För vissa typer av evenemang krävs speciella tillstånd och i värsta fall kan ägaren avböja aktiviteten. Den första versionen av kartan ska ses som ett primärt steg i en längre process och syftet med den är att den ska utvecklas och uppdateras med tiden.

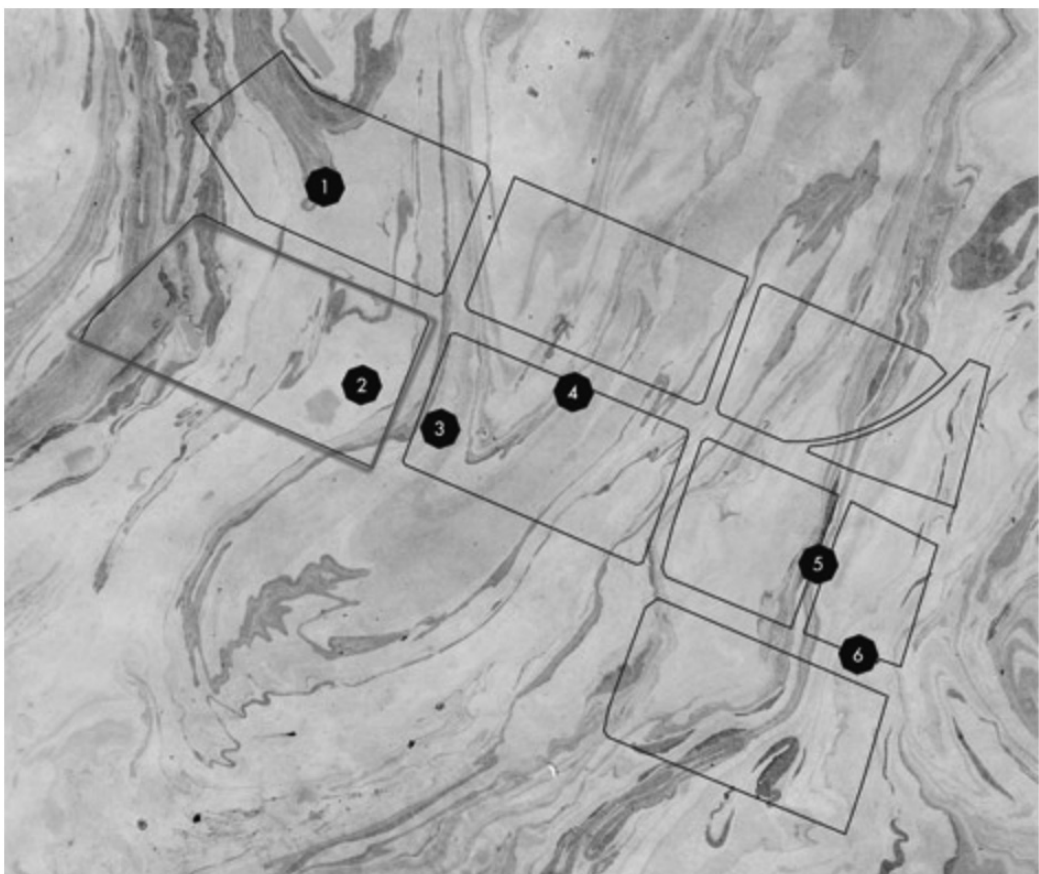

BILD 5.1: KULTURKARTAN SOM DEN SER UT IDAG

¹ ISU (Institutionen för hållbar stadsutveckling) är ett samarbete mellan Malmö högskola och Malmö stad som ska vara en mäklande brygga mellan akademi och praktik för att främja hållbar stadsutveckling i Malmö med omnejd (ISU 2014).

5.2 KULTURKARTANS PLATSER OCH HINDER

På grund av avsaknaden av ekonomiska medel knutna till kartan är syftet primärt att ta fram ett material som kan underlätta kommunikation. Genom att visa på möjligheter, engagemang och deltagande från byggherrar och aktörer kan stadens olika kulturaktörer bidra till att profilera Norra Sorgenfri. Följande sex platser har genom Kulturkartan erkänts för användning av temporära aktiviteter; 1) Båghallarna/Bussgaraget [bild 5.2], där tidigare bussuppställning skett och aktören nu får tillåtelse att använda den kringliggande kommunägda markytan, 2) E.ON [bild 5.3], konferenslokal och matsal som tillfälligt får användas till exempelvis möten eller seminarier, 3) Cirkulationscentralen [bild 5.4], vars galleri och ateljékollektiv med gemensamma ytor kan användas till diverse aktiviteter, 4) Ödetomten [bild 5.5], även kallad ”ett galleri i det blå”, där marken kan användas som utställningsyta utomhus, 5) Allén [bild 5.6], en gång- och cykelbana med kringliggande grönytor och träd vilken lämpar sig för exempelvis loppisytta samt 6) Solväggen [bild 5.7], en stor och gul tegelvägg i söderläge passar bra som mötesplats eller scen (Malmö stad 2014).

UPPIFRÅN VÄNSTER. BILD 5.2: BÅGHALLARNA. BILD 5.3: EONS KONFERENSLOKAL. BILD 5.4: CIRKULATIONSCENTRALEN.
BILD 5.5: ÖDETOTMEN. BILD 5.6: CYKELALLÉN. BILD 5.7: SOLVÄGGEN

De sex platserna har märkbart skilda karaktärer och lämpar sig därför för olika användning. Sedan Kulturkartans lansering 2012 har det enligt Malmö stad skett fyra aktiviteter i anknytning till dess syfte (Malmö stad 2014). Den första aktiviteten som skedde var i februari 2012, då landskapsarkitekter från SLU, Alnarp höll en utställning på platsen som kallas för Ödetomten

(kv Brännaren). Den andra var även den en utställning på Ödetomten av konstnären Lisa Renvall som kallades för "Loft living" och startade den 11 mars 2012. Tredje aktiviteten, som ägde rum den 13 juni 2012, innehöll lanseringen av Kulturkartan och skedde på platsen där Cirkulationscentralen har sitt galleri och ateljé. Här visades första versionen av kartan upp som bestod av ett begränsat antal tryckta upplagor samt en prototyp av en digital version. Den fjärde och sista temporära aktiviteten som skett i samband med Kulturkartan var en vandring som Norra Sorgenfri-bloggen genomförde mellan de sex platserna.

Det är tydligt att var och en av platserna för med sig sina förutsättningar och utmaningar. För att få en större inblick i dessa har olika tillvägagångssätt använts. Dels har dokumentanalyser genomförts, där ISU själva listar hinder för platsernas användning, en workshop med två personer som har varierande erfarenhet av området och stadsplanering samt den förstudie som beskrevs under metodkapitlet. I det följande avsnittet återges de hinder och problem med Kulturkartan som diskuterades under workshopen och förstudien, de som erhållits genom egna studier och upplevelser av Norra Sorgenfri och Kulturkartan samt från den tidigare beskrivna dokumentanalys som ISU tagit fram. Dessa hinder delas upp efter vilken aktör som de utgår ifrån, även om problematiken i vissa fall kan vara sektorsövergripande och beröra flera skilda intressenter av Kulturkartans platser.

5.2.1 YTTRE PÅVERKAN

Det förekommer flera yttre utmaningar när det kommer till Kulturkartans användande. Ett uppenbart hinder, som ibland kan vara lätt att förbise, är det faktum att Sverige inte alltid har det mest gynnsamma klimatet och regn, vind och kyla är vardag stora delar av året. Under workshopen diskuterades att de aktiviteter som kan komma att pågå utomhus under höst- och vinterhalvåret begränsas, vilket även påverkar folklivet och hur området uppfattas. Alternativa platser inomhus kan behöva identifieras för att få bukt med detta problem. Detta leder in på det andra hindret med yttre påverkan, nämligen miljön runt omkring och den fysiska strukturen i området. Många av platserna är tomma, storskaliga och har äldre, ibland förfallen, bebyggelse. Detta kan studeras från lite olika vinklar; antingen kan otillgängliga och "fula" platser ses som oönskvärda, eller kan de uppfattas som positiva och något som främjar det kreativa och annorlunda tänkandet, där något helt oväntat kan få växa fram, vilket påtalats i teorikapitlet.

5.2.2 SAMHÄLLSHINDER

Som samhällsproblem nämns i förstudien främst de byråkratiska hinder, exempelvis brandskydd, som uppstår då en kulturutövare vill använda sig av en av Kulturkartans platser. Detta beror på att det är flera institutioner inom Malmö stad samt olika fastighetsägare måste samverka för att medge till nyttjande av platsen. Även om en gerilla-rörelse är stark i många andra sammanhang (gerillaodling eller annan typ av platsappropriation) finns det inga garantier för att en kulturutövare skulle vilja bryta mot de lagar och regler som existerar och utföra en spontan aktivitet. Dessa hinder skulle kunna överbryggas genom att låta aktören själv stå som ansvarig, trots att det är någon annans mark, och att skapa undantagstillstånd när det kommer till temporära aktiviteter som förenklar nyttjande.

Den kultur som är representerad i kartan handlar inte enbart om konst, utan även workshops, loppis, scener och mötesplatser uttrycks som kultur på Kulturkartans hemsida. Det problematiska är att det finns en mängd andra kulturaktiviteter som inte tillgodoses genom Kulturkartan, exempelvis levnadsvanor, samhällseliga institutioner eller minnesvärda platser. Om detta ligger på Kulturkartans avsändare eller på kulturaktören själv att utveckla får vara osagt. Kanske är det just detta ett exempel på den problematik som belyses i senare stycken, nämligen att när något blir för styrt blir det inte lika eftersträvanvärt. I förstudien reflekterades det över att det bredare kulturbegreppet "levnadssätt" ofta reduceras till att handla om mötesplatser i staden. Ett bredare begrepp kan dock komma att införlivas i Norra Sorgenfri i takt med att det förändras.

5.2.3 FASTIGHETS- OCH MARKÄGARE

Det främsta hindret när det kommer till fastighetsägarperspektivet är att de flesta markägare i området inte har ett intresse i Kulturkartan eller dess utveckling. Även om det inte finns något ekonomiskt incitament knutet till Kulturkartan innebär detta att det ändå finns mycket för fastighetsägarna att tjäna på att utveckla livet i Norra Sorgenfri. Ett mer aktivt stadsrum lockar till sig folk och andra ekonomiska verksamheter, vilket i sin tur höjer områdets status. Något som stjälpur fastighetsägaren är dock om denne inte vill ha ansvaret för att någon kommer till skada vid utnyttjande av platsen. Vid workshopen diskuterades att det därför kan vara svårt att få kontakt med dem och få tillstånd till att använda deras mark eller fastighet för att utöva en temporär aktivitet. Mängden olika fastighets- och markägare i området har också stor betydelse när det kommer till att få alla att samverka och sträva efter liknande mål.

5.2.4 KOMMUNEN

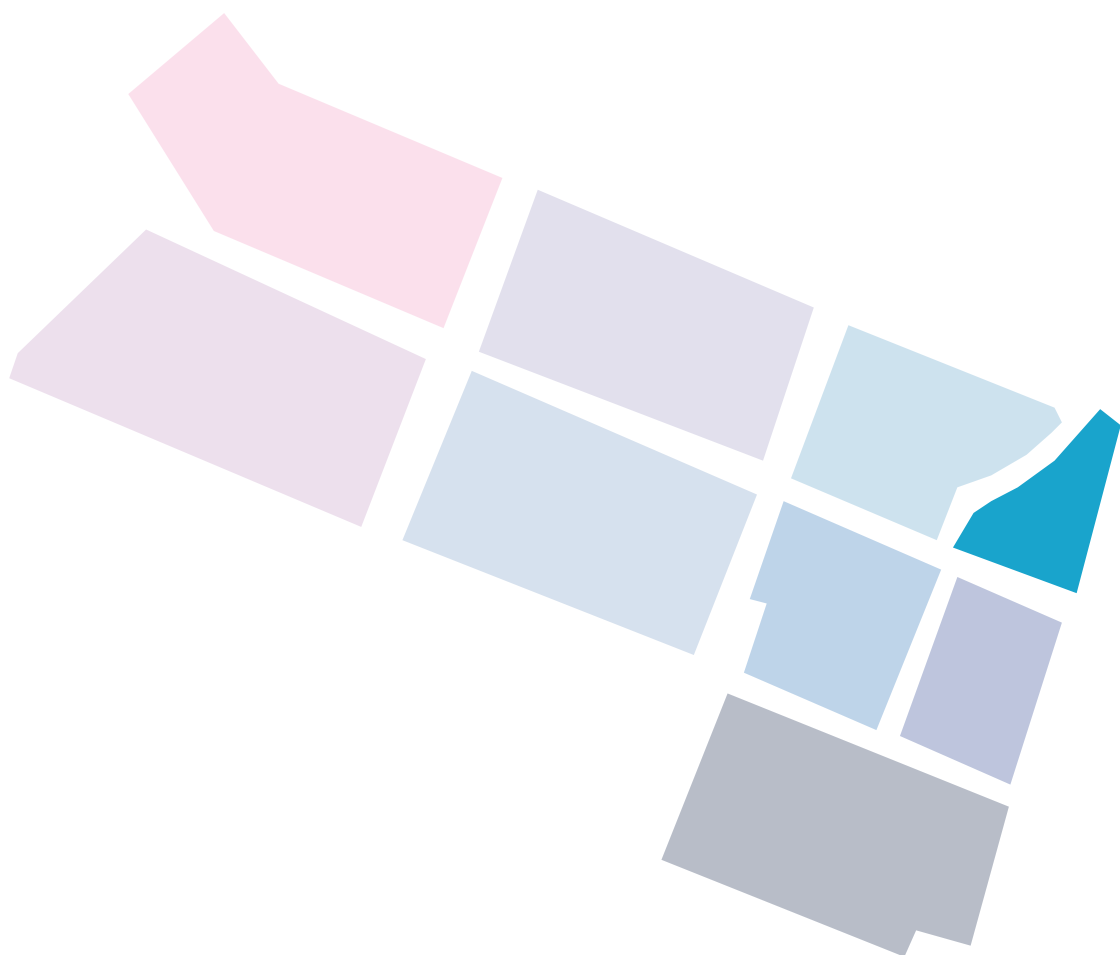
Det finns även svårigheter som ligger på Malmö stads ansvar att lösa. I ISUs dokument belyses att den främsta handlar om att stadens resurser av olika slag inte skulle vara tillräckliga. Här kan det handla om att det inte finns pengar att marknadsföra Kulturkartan på rätt sätt, att hemsidan inte uppdateras i den mån som krävs och att Kulturkartan i sig själv inte har nog med resurser för att en projektgrupp skulle kunna utveckla den. Just nu ligger det på Malmö stads ansvar att kommunicera ut att kartan finns samt att involverade byggherrar ska vara medvetna om dess existens under utvecklingen av Norra Sorgenfri. Genomförs inte detta på ett tillfredsställande sätt finns risken att byggherrarna inte verkar för att möjliggöra kartan. Dessutom bidrar en otillräcklig marknadsföring av kartan till dålig förankring hos aktörer staden över som därmed inte känner till dess existerande, vilket påtalats i förstudien. I skrivande stund kommuniceras Kulturkartan via kommunens hemsida och enbart då besökaren letat sig fram till sidan för Norra Sorgenfris utveckling. Däremot marknadsförs kartan inte via det forum som de flesta aktörer hänvisas till då de vill hålla evenemang eller är på besök i staden, nämligen Malmö Town. Här listas ett 70-tal olika mötesplatser och evenemanglokaler, men inte en endaste ligger i Norra Sorgenfri (Malmö Convention Bureau 2014). Denna problematik belyses vidare i diskussionen. Ytterligare ett bekymmer som måste angripas är det faktum att Malmö stad står som avsändare, något som diskuteras vidare i nästa stycke samt under diskussionsdelen.

5.2.5 KULTURENTREPRENÖREN

Det finns även faktorer som påverkar Kulturkartans användande negativt som har med kulturutövaren att göra. För det första kan det handla om att externa kulturaktörer inte är intresserade av att anpassa sig efter en ovanifrån initierad kulturplanering och därmed väljer dessa att inte genomföra aktiviteter på just de utpekade platserna. Det diskuterades under workshopen att när något uppfattas som allt för styrt och tillrättalagt finns tendenser att *coolheten* försvinner och att aktören inte upplever att den har någon påverkan på processen. Ett större medborgardeltagande skulle i dessa sammanhang kunna stärka känslan av att projektet är ens eget och inte något påtvingat. Detta medför att vem som ska vara avsändaren för Kulturkartan måste tänkas igenom. Kanske är det bästa alternativet inte att kommunen står som initiativtagare belyser deltagarna under workshopen. Dessutom kan kulturentreprenören se det som omständigt att behöva söka tillstånd för att vara på platsen och väljer därför att genomföra sin aktivitet på annan plats. Även det faktum att inga ekonomiska resurser finns att tillgå inom ramen för Kulturkartan kan utgöra ett hinder för kulturaktören som eventuellt inte har ett intresse att genomföra en temporär aktivitet på dessa utpekade platser. Fritt spekulerat under workshopen diskuterades även svenskheten som ett hinder för nyttjandet av Kulturkartan. I viss mån kan kulturaktörer tänkas vilja finnas på mer institutionella forum och vara rädda för att synas i ett mindre konventionellt sammanhang. För att säkerställa detta krävs dock vidare undersökningar. Den största rädslan tros dock ligga i att utövaren inte vill att något som hen uppför ska förstöras, i och med att vissa av Kulturkartans platser ligger utomhus och i mindre kontrollerade områden.

5.3 UTVECKLINGSPROCESSEN

Att det finns hinder och problem med hur Kulturkartan kan användas idag och hur området Norra Sorgenfri ser ut står klart efter analyserna. Som påpekat i bakgrunden är arbetet med Kulturkartan en process som ska utvecklas och uppdateras med tiden. Under gången för denna uppsats har flera saker skett i samband med kartan. Dels har den genomgått en grundläggande förändring, då den istället för att utgöras av tidigare statiska bild blivit till ett interaktivt kartverktyg på Google. Här kan kulturaktören enklare se var i staden själva platsen ligger och därmed även förhålla sig bättre till den. Här ges samma information om platsen som tidigare, nämligen vem som ska kontaktas, hur lång tid innan samt tips på typer av aktiviteter som kan äga rum på platsen. I samband med denna utveckling har även ett nytt delprojekt startats upp på uppdrag av ISU. Tanken med detta är att vidare utreda hur utvecklingen av Kulturkartan ska ske och resultatet är ett utkast av den nya kartan. I denna version kommer även ytterligare aspekter att tas med i beräkningarna gällande Kulturkartan och det omkringliggande området. Från att enbart ha behandlat tillhandahållandet av specifika platser för temporär kulturutövning ska den nya kartan även involvera ett element av pågående kulturaktiviteter inom hela området. Dessa behöver alltså inte vara kopplade till Kulturkartans platser, utan kommer utgöra ett enskilt lager med adderad information. Genom att utveckla Kulturkartan eftersträvar ISU nu att tydliggöra vilka platser som är lämpade och tillåtna att genomföra temporära aktiviteter i området, att belysa de kulturaktiviteter som pågår i området, att använda kultur som drivkraft för stadsutveckling för att öka trygghet, tillgänglighet, attraktivitet och synliggörandet av platsen.

6 ANALYS OCH RESULTAT

I denna del presenteras de resultat som erhållits genom analyserna av platsen Norra Sorgenfri samt projektet Kulturkartan. Detta resultat delas upp i fyra stycken delar, där varje del utgörs av diagram, kartor, text eller bilder.

6.1 TILLGÄNGLIGHET

Hela området går att nås med bil, cykel och till fots. Det går två busslinjer genom området (de turkosa linjerna på kartan). Ändå tar sig de flesta som har något att uträtta i området dit via bil. Dessvärre är handikappanpassningen inte tillräcklig på de tomter som består av grus, gräs och annan ojämn mark. De rödmarkerade linjerna på diagrammet utgör bil-, cykel- och gångvägar. Därtill finns några få vägar som enbart är tillgängliga med cykel (gröna) och till fots (lila).

Många av de tomma platserna (som är utmarkerade i nästkommande diagram) är inte tillgängliga till, eftersom de är inhägnade. De blåmarkerade linjerna i diagrammet visar vilka delar av kvarteren som är stängda för allmänheten, det vill säga privata. Detta innebär att även om dessa platser hade kunnat vara välfungerande går det inte eftersom de är bakom lås och

bom. Tre av kulturkartans sex platser (syns även dessa i nästa diagram) är också inomhus eller bakom stängsel. Detta gör att de måste bokas i förväg för att få tillgång till dem, vilket innebär att även om platserna finns tillgängliga för att temporär aktivitet ska kunna uppstå är de inte helt fria att utnyttja när den temporära aktiviteten skulle kunna uppstå spontant. Efter analysen anses detta vara det främsta hindret för att fler spontana aktiviteter inte uppstår i området, som uppfattas alldeles för otillgängligt och stängt för allmänheten. Många av företagen som huserar i kvarteren vill dessutom inte att människor ska passera deras byggnader obehindrat, även om flera av dessa utgör kulturminnen och är värda att bevara enligt Malmö stad. På flera platser går det att ta sig in om man kliver över ett staket eller går mellan uppställda artefakter, men detta ses i analysen inte som tillgänglighetsgivande platser. I vissa fall har allmänheten till och med gjort anspråk på mark genom tillfälliga öppningar i stängslen, vilket visar på ett användande.

6.2 OANVÄNDA YTOR OCH KULTURELLA RESURSER

De tomma ytorna (markerade med ljusblå i diagrammet) har valts att inte kategoriseras in efter utseende eller vad de är tänkta att användas till idag. Det kan dock handla om allt från parkeringsplatser som inte blir utnyttjade till överblivna grönplättar vid sidan av vägkanten. Mycket är också mark där tidigare industribyggnader rivits som sedan inte fått ny användning,

utan blivit tillfälligt stäpplandskap med varierande vegetation. Några av platserna är under utbyggnad via numera antagna detaljplaner. Sett till hela området är det en relativt stor andel mark som inte används. I denna studie har inte byggnader utan nuvarande användning räknats in, något som annars hade ökat de tomma platsernas procentandel av området avsevärt.

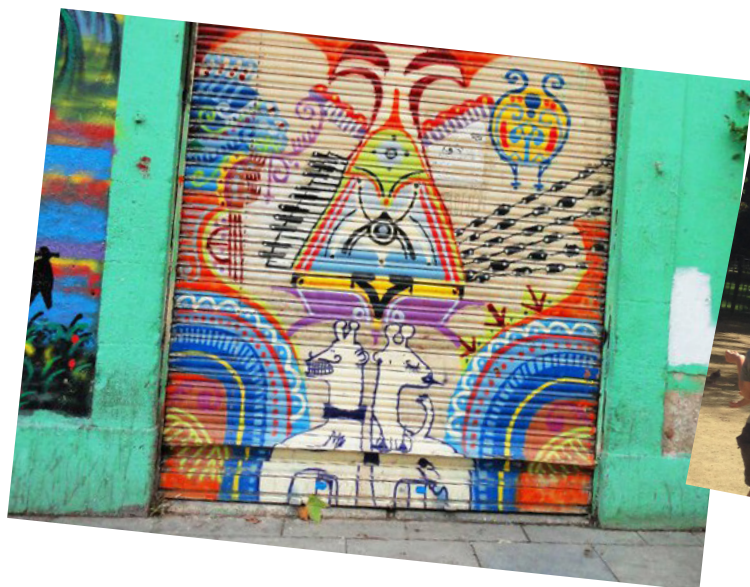
De platser som har kategoriserats innehålla kulturella resurser (de gröna cirklarna) faller oftast inte samman med kulturkartans utmarkerade platser (de lila cirklarna) för temporär användning. Detta skulle kunna innebära att många fler platser skulle kunna markeras på kulturkartan, både med temporär användning (exempelvis skatepark, graffitiväggar, ateljéer och utställningsplatser) som till mer permanenta funktioner (pizzeria, kafé, skola, kyrkogård samt kolonilotter). Det blir även tydligt i analysen att flera av de tomma ytorna inte har någon funktion för temporär användning, då de kulturella resurserna oftast ligger på mark som inte kategoriseras som tom eller oanvänd. Kartläggningen av dessa kulturella resurserna är ett av stegen i metoden för cultural planning, där ett brett synsätt på kultur appliceras.

6.3 INSPIRATIONSKOLLAGE

Det finns många exempel på temporär och flexibel användning av stadsrummet. På de kommande sidorna återfinns några av dessa, där de delats in efter olika teman. Anledningen till att denna inspiration ges är för att visa på den mångfald av temporär och flexibel kultur som existerar. Genom att tillföra möjligheter för några av dessa exempel kan området Norra Sorgenfri få betydligt större attraktionskraft som kulturellt centrum i Malmö. Att upptäcka att området ändras för varje gång besökaren kommer hit bidrar till att skapa nyfikenhet samt uppmanar fler att komma med sitt bidrag till det flexibla Norra Sorgenfri.

Först behandlas aktiviteter som med väldigt flexibel användning kan uppstå utomhus och utan stora resurstillgångar. För att dessa typer av aktiviteter ska ske i ett område som Norra Sorgenfri måste mänsklig närvaro finnas. Det urbana livet i Norra Sorgenfri är dock så gott som uteblivet. Avsaknaden av urban design, parker, sittbänkar med mera gör att det inte finns något att uppehålla sig kring i området. På ytan för Ödetomten kan mer permanenta utställningsanslag placeras (se bild 6.1), varpå platser för att hänga upp konst, måla graffiti eller sätta upp annan typ av information har skapats. När de inte används blir de exempelvis till en naturlig lekplats för kurrageömma. Någon av gatorna kan stängas av för den dominerande biltrafiken och istället ge plats åt diverse framträdanden, marknader eller konstmålningar.

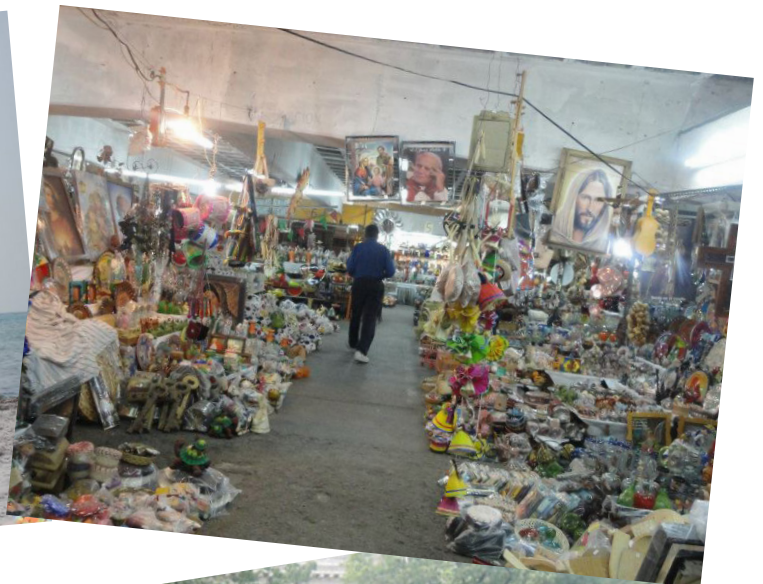
En företagssatsning i området kan vara riskabel eftersom den spontana shoppingen inte har sitt centrum i dessa delar. Därför kan så kallade *pop up stores* vara ett alternativ på flexibel och resurssparande kommers i detta stadsrum. Matvagnar, tillfälliga uteserveringar och temporära marknader bidrar till att ge liv under olika delar av dygnet och veckodagarna. Även det gröna rummet behöver inte uppta flera hektar mark eller innebära permanenta installationer. Med hjälp av flyttbara pallkragar, vertikala växtväggar samt gräsplättar på hjul och rulle kan stadsrummet komma att kännetecknas av en större urban vegetation och mer tilltalande landskap.

HÖGST UPP VÄNSTER TILL NEDERST HÖGER:
BILD 6.1-6.7

FLEXIBLA OCH TEMPORÄRA
AKTIVITETER, UTSTÄLLNINGAR
SAMT UPPTÄDANDEN I
STADSRUMMET

HÖGST UPP VÄNSTER TILL NEDERST HÖGER:
BILD 6.8-6.13

OLIKA FORMER FÖR POP UP
STORES, MARKNADER OCH ANNAN
TEMPORÄR KOMMERSIALISERING
AV STADSROMMET

HÖGST UPP VÄNSTER TILL NEDERST HÖGER:
BILD 6.14-6.19

STADSODLING, POCKET PARKS
OCH TILLKOMNA SITTYTOR I EN
FÖRÄNDERLIG STAD

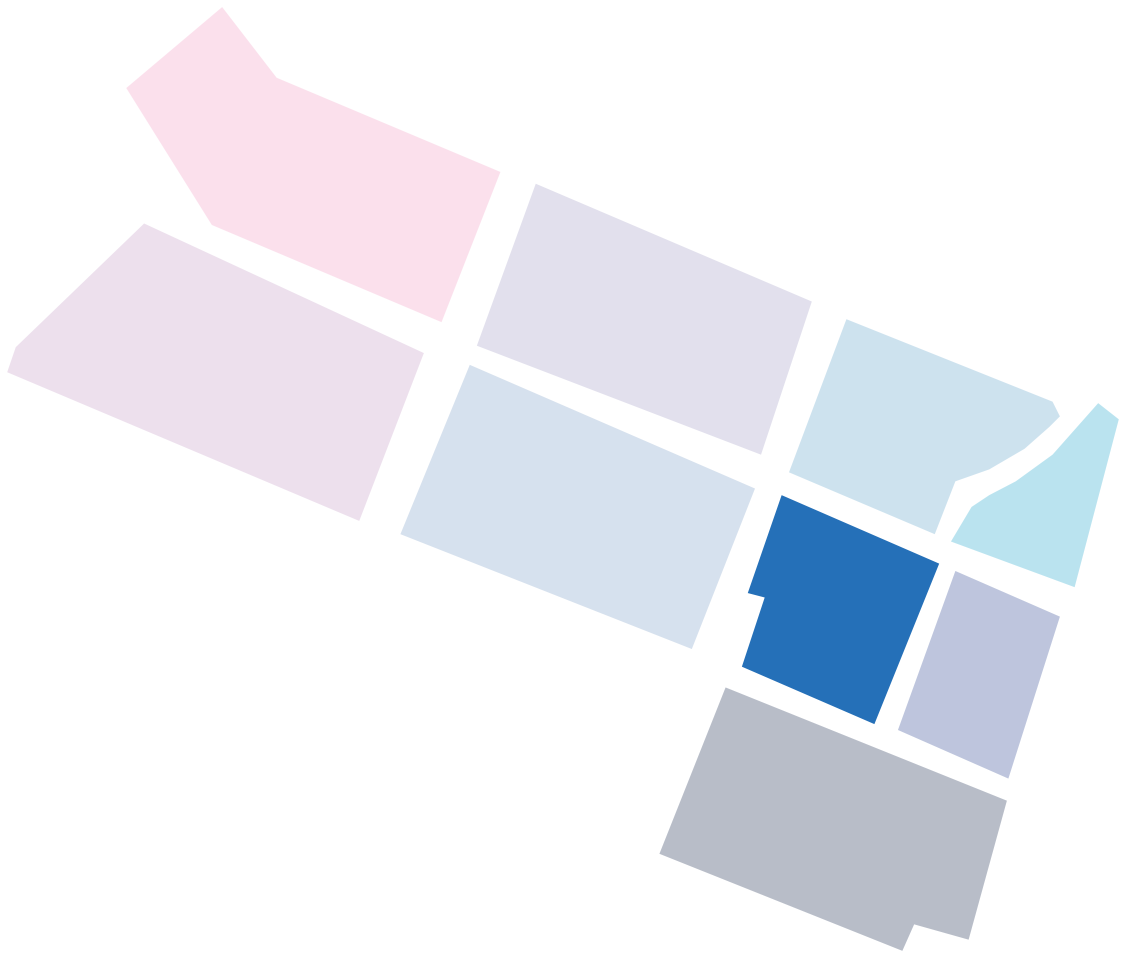

6.4 MARKNADSFÖRINGSUTVÄRDERING OCH IMAGESKAPANDE

I denna sista del av resultatet kommer Kulturkartan diskuteras utifrån ett marknadsförande och imageskapande perspektiv. Detta resultat erhålls genom analys av Kulturkartans avsändare, marknadsförande plats samt utseende och kopplas samman med den tidigare teoretiska genomgången. Liksom påtalats vid flertalet gånger är Kulturkartan ett kommunicerande verktyg, vilket även gör det till ett marknadsförande verktyg för området Norra Sorgenfri. Det har även konstaterats att som verktyget ser ut idag fungerar det inte och detta tros efter analysen till stor del handla om otillräcklig marknadsföring. Men denna måste ske på rätt sätt. I teoriavsnittet diskuterades hur en plats marknadsförs och vad det gör med den mottagande individen. De mediala bilderna påverkar oss oerhört mycket och att locka besökare till området Norra Sorgenfri på fel premisser vore att missuppfatta cultural planning och Kulturkartans syfte. Kulturkartan ska fortsätta visa upp platsen Norra Sorgenfri, men den måste göra det ännu tydligare. Platsens riktiga identitet måste komma fram utan att förskönas. Analysen slår fast att Kulturkartan kan vara ett verktyg som målar upp den sanna bilden av platsen, men sättet den gör det på måste ändras. Mer värde måste läggas vid platsens historiska bakgrund, dess identitetsskapande bevarade byggnader, dess övergivna och möjliggörande platser. Vikten måste ligga på hur området ser ut idag och vad det kan utgöra för potential. För att stötta detta kan Malmö stad (eller annan lämplig aktör) inledningsvis behöva skapa uppöppnande aktiviteter, exempelvis *Norra Sorgenfri-dagen* eller en kulturfestival på området. Med hjälp av cultural planning som metod kan området locka till sig fler besökare, besökare som söker något annat än det exklusiva och tillrättalagda. Det är dags att se skönheten i det överblivna!

Formen för Kulturkartan måste, och ska, förändras. Det är viktigt att tänka över vem som idag står som avsändare för den. Idag ligger uppdraget för Kulturkartan hos Malmö stad, som i och med detta visserligen har största kontroll över vad som kommuniceras ut i samband med den. Problemet ligger dock i att staden inte alltid klingar positivt när det kommer till att anordna aktiviteter (se tidigare diskussion kring 5.2 *Kulturkartans hinder*). Tidigare har diskuterats att högre kontroll innebär att trovärdigheten sjunker, vilket också stämmer i detta fall. Ett alternativ till att Malmö stad står som avsändare skulle vara att helt lägga över den på ISUs bord, som visserligen är nära knutna till staden, men troligen uppfattas annorlunda. Skulle ISU bli till avsändare skulle detta i alla fall innebära *öppen övertalning 2* enligt tabellen under 2.5 *Mediers betydelse för platsmarknadsföring*. Sedan bör man se över vilka kanaler den ska marknadsföras i och utvidga dessa till att även innefatta forum där andra event och lokaler för staden marknadsförs (exempelvis malmotown.com).

Imageskapandet som infinner sig när individen tar del av Kulturkartan kan klassas som en framkallad image. Förmodligen har individen någon uppfattning om platsen sedan tidigare och eftersöker nu djupare information inför ett eventuellt besök. Den komplexa imagen skapas inte förrän individen besökt platsen. Om Kulturkartan inte är lättillgänglig och har en tilltalande form finns risken att individen erhåller en framkallad image om platsen och dess kulturella liv på annat håll, vilket kan innebära information som staden har ännu mindre kontroll över och inte alls stämmer överens med dess sanna identitet.

7 DISKUSSION

Diskussionen kommer att härleda från de fyra forskningsfrågorna som presenterats inledningsvis.

HUR KAN TOMMA YTOR FÅ EN TEMPORÄR ANVÄNDNING I ETT UTVECKLINGSOMRÅDE?

På det sättet geologen, genom att studera material i jordskorpan, kan se tecken på vad som hände för fyra miljarder år sedan kan vi idag avläsa historien i stadens oanvända platser. Detta gör ytor utan nuvarande funktion eller användning till minst lika viktiga platser som de som är fyllda av liv (Saltzman 2009, s 30-31; Forsemalm 2009, s 165). Förtätningdilemmat dröjer sig dock kvar; ur ett hållbarhetsperspektiv kan tomma ytor både försvaras och sågas ner. Att platserna kan anpassas efter förändrade syften, ett större medbestämmande kan uppstå när en plats har lämnats öppen samt att fler kan ta den i anspråk är bara några av fördelarna sett ur ett hållbarhetsperspektiv. Detta ställs mot den resurseffektivisering som uppstår när ett område förtätas. Jag anser att varje plats måste få lov att ha sitt eget värde. Om en förtätning ska ske eller ej måste utgå från varje specifik plats förutsättningar och inte följa någon övergripande praxis för staden. Detta är det första hinder som måste överses för att de tomma ytorna i ett område ska kunna få en temporär användning. Existerar de inte är ju svaret lätt - då kan det heller inte ske något spontant.

Om dessa platser bevaras och görs tillgängliga under en längre utvecklingsprocess finns det många sätt att låta dem få temporär funktion. Liksom påvisats i tidigare inspirationskollage är dessa åtgärder varken resurskrävande eller omöjliga att ta sig an. Det krävs främst kreativitet och ett starkt medborgarintresse. Några tips på vägen är dock att göra platserna tillgängliga för stadens invånare (Egoz et al. 2011) samt att se till att de känner till området genom att skapa andra aktiviteter som attraherar människor (Gehl 2006, s 113-120). Att ta vara på, istället för att motverka, de befintliga kulturella resurserna i området är också en bra start. Ett breddat synsätt på kultur (Stevenson 2003, s 105) innebär att en plats som upplevs sakna kulturell aktivitet plötsligt kan blomstra fram.

VAD ÄR TEMPORÄR KULTUR OCH GÅR DET ATT PLANERA FÖR ATT SKAPA DETTA I STADEN?

Kultur kan omfattas av en väldigt bred definition, som diskuterats i föregående stycke, och menas utgöras av det sätt vi lever på. För att denna ska klassas som temporär krävs att den har en tillfällig karaktär, men då kan ju frågan ställas: vilken kultur är isåfall permanent? I viss mening utvecklas, sammanblandas och förändras all kultur - hela tiden. I och med uppöppnade gränser, flexiblere levnadssätt och större mångfald (Kronenburg 2007, s 10) kan ingen kultur sägas utgöra en statisk kraft. Det är därför viktigt att låta stadsrummet följa denna kulturella utveckling och anpassa platser efter förändrade villkor. Till viss del skyr människan det instabila och osäkra. Hon påtalar ofta att förändring är något negativt och att det var bättre förr. Jag anser att detta handlar om att strukturer inte är anpassade efter förändring i den snabba takt som vi upplever att utvecklingen tar. Skulle samhället vara mer förberett på dessa svängningar skulle de inte upplevas som lika skrämmande eller främmande. I morgon är idag inte längre lika farlig.

Men, vad händer när området utvecklas och bebyggs? En konflikt som kan uppstå är då ett

områdes temporära karaktär övergår i mer permanenta installationer. De kulturutövare som haft tillgång till en plats, om än tillfälligt, känner sig snabbt hemma här och upplever platsen som sin. Vems ansvar är det att klargöra att platsen enbart får användas på temporära villkor? Qviström (2009, s 190) menar att en allt för stor fixering på framtidsplaner sker på bekostnad av vad som kan få hända idag och därför är dessa väntans-landskap viktiga att ta hand om redan nu. Det befintliga ska alltså inte ses som mindre viktigt än högtflygande visioner, men någonstans måste vi även inse och acceptera att en aktivitet kanske enbart kan vara på platsen temporärt och inte för evigt. Förhoppningen och strävan bör självklart ligga i att kunna bevara dessa tillfälliga kulturaktiviteter, även efter att mer permanenta inslag omger dem. Att inse det förgängliga i allting är dock att tillåta sig utvecklas med tiden. Samtidigt är en tro på att ett nutida kulturellt och livfullt stadsliv, även i utvecklingsområden, ger avtryck och speglas också i framtiden väsentligt för att legitimera att något ska få ske på temporär basis.

Att planera för en temporär kultur är alltså komplext. Svårigheten ligger inte bara i att skapa platser som människor tar sig till - de ska även ta till sig dem. Genomgående i uppsatsen har det belysts att en alltför tillrättalagd planering oftast får motsatt effekt när det kommer till kulturella insatser. Kontrollen från myndigheter upplevs avskräckande (Saltzman 2009, s 36) och därför kan staden inte be om att invånarna ska ta sig an en plats - redan här har syftet med det spontana kulturlivet missats. Jag anser att planeringen av kultur måste utgöras av ett möjliggörande och stöttande förhållningssätt, snarare än ett tvingande och ovanstyrt. Med rätt verktyg (något som Kulturkartan skulle kunna utgöra) kommuniceras de platser som finns tillgängliga. Här spelar det roll vilken typ av marknadsföring som används samt vad som är syftet med denna. Involvering av medborgare i planeringen av platser tillför dessutom stor kompetens i frågor som kommunen inte ensam kan besvara eller hantera. Cultural planning utgår från dessa aspekter och bör användas som metod när platser med starkt kulturellt värde ska utvecklas.

HUR KAN PLATSMARKNADSFÖRING UTGÅ FRÅN PLATSENS IDENTITET ISTÄLLET FÖR IMAGE?

BILD 7.1: "DU ÄR VACKER SOM DU ÄR", KV BRÄNNAREN

användning, om än så bara temporärt, krävs att platsen tillskrivs andra egenskaper än vad som

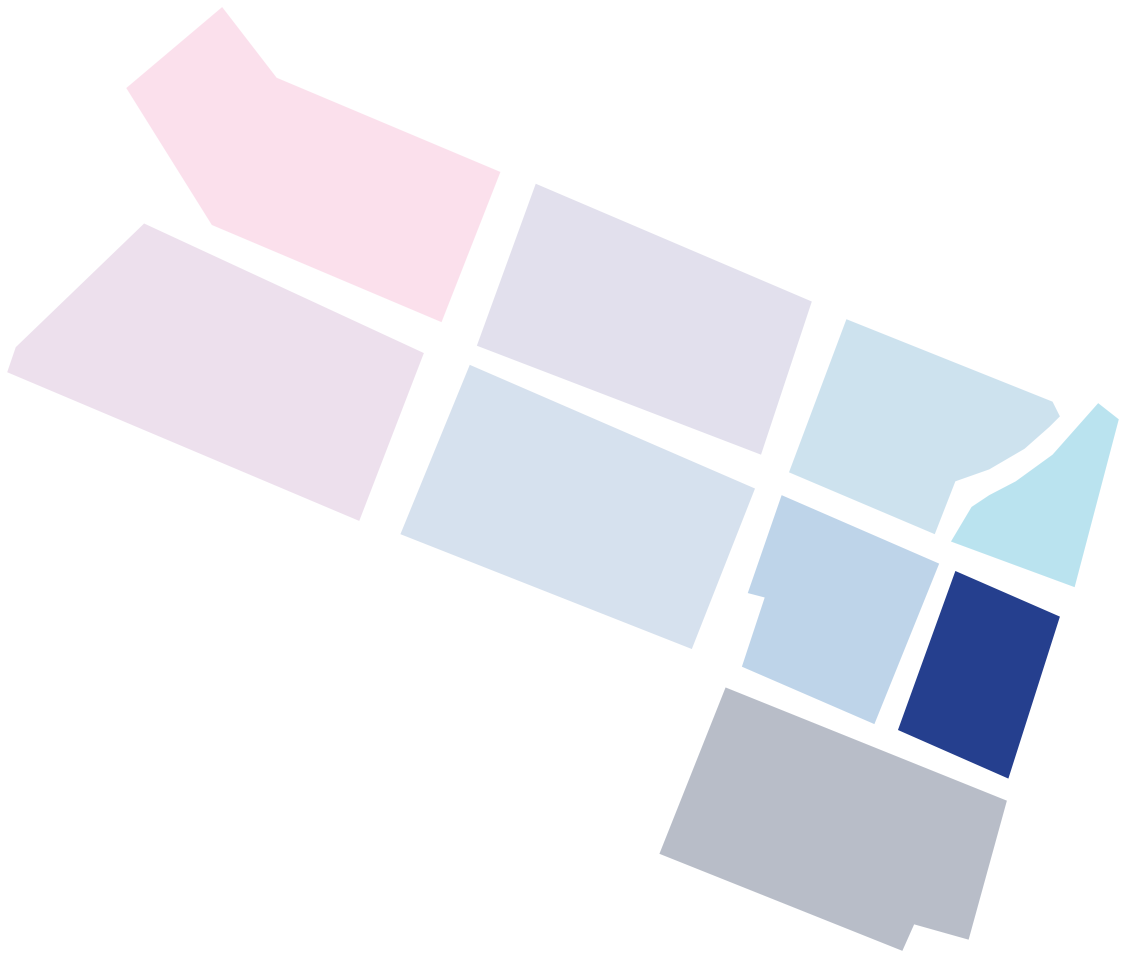
Genom appliceringen av cultural planning frångås att platsen tillskrivs en viss image som inte speglar platsens sanna identitet. Cultural planning angriper samma fenomen som platsmarknadsföring, fast från motsatt håll. Platser som inte anses vara vackra, exklusiva eller eftertraktade har ändå sitt värde och låter sig användas i befintligt skick. Staden måste marknadsföra sig själv för att locka till sig invånare och besökare (SKL 2011), men genom att se hela staden och alla dess landskap som värdefulla kan ett nytt förhållningssätt uppstå. Viktigt är att inte här låta ekonomiska krafter styra och enbart marknadsföra säljbara platser (Hultman 2007, s 147). För att ett område utan permanent användning och med till största del tomma ytor, ett område som under en lång period kommer att befinna sig i ett mellanrum, ska få

normalt anses attraktivt. Exempel på dessa är då platsens riktiga identitet, historiska värde och tomma ytor också ses som attraktiva och tas hänsyn till. Resultaten av denna studie visar på att en plats som innehar dessa egenskaper har stor potential för att attrahera andra samhällsgrupper än vad som vanligtvis ses som den optimala besökaren. Att skapa platser för alla stadens invånare är något som varje stad borde sträva mer efter.

HUR BÖR VERKTYGET FÖR ATT KOMMUNICERA ETT OMRÅDES TEMPORÄRA AKTIVITETER SE UT?

Denna studie konkluderar i att undersöka hur just detta marknadsföringsverktyg bör se ut för att kunna nå ut till så många som möjligt, locka dem till platsen och ge den sanna bilden av området. Dilemmat ligger i, för att återkoppla till den andra forskningsfrågan, att temporära aktiviteter inte alltid låter sig planeras för. Dock finns det flera aspekter som kan påverkas när det gäller kommunikationen av platsen. Avsändare, utseende och tillgänglighet är viktiga punkter som har diskuterats i detta hänseende (Falkheimer & Thelander 2007, s 134-138). Avsändaren, Malmö stad, är självklart en stor aktör i staden och har många kanaler att sprida sina budskap. Ändå görs inte detta i den utsträckning som är möjlig. Något som påtalats försiktigt tidigare i uppsatsen gäller den hemsida dit invånare och besökare i Malmö stad skickas till då de vill skapa ett evenemang och behöver en lokal/plats, nämligen malmotown.com. Här marknadsförs enbart stora och formella lokaler som lockar till en viss typ av event och evenemang. Om platserna som finns på Kulturkartan hade lyfts fram även här kunde staden profilerat sig annorlunda och visat att allt inte enbart handlar om flärd, storlek och nybyggen. Jag ställer mig därför frågande till i vilken utsträckning Malmö stad egentligen vill nå ut med Kulturkartan till berörda aktörer. Fler aktiviteter i området kan även få negativa konsekvenser, då det innefattar större arbetsbelastning på stadens förvaltningar, mer ansvar i de lägen det skulle ske en allvarlig olycka samt eventuella hinder för utvecklingsprocessen och intressekonflikter. Tillgängligheten till kartan kan ses utifrån olika perspektiv, där dess fysiska utformning har stor betydelse för hur aktören väljer att ta till sig informationen (ibid). Därtill kan tillgänglighet även handla om de krav som ställs på tillståndsansökningar. Vid väldigt formella och byråkratiska ansökningar kan processen tendera att förlora sin charm när det kommer till att anordna aktivitet med temporär karaktär. Att upplåta undantagstillstånd för dessa typer av aktiviteter måste därför undersökas vidare. Ett sista dilemma som belysts relativt sparsamt i denna studie har varit graden av delaktighet från medborgare och kulturutövare vid framtagandet av den nya Kulturkartan. Detta är dock en mycket viktig punkt som alla inblandade tjänar på att ta hänsyn till. Att göra Kulturkartan mer flexibel och låta alla kunna addera sin temporära kulturaktivitet innebär mer transparens, större användande och mer mångfald.

Tre huvudpunkter måste alltså tas hänsyn till när ett verktyg för att kommunicera ett områdes temporära aktiviteter utformas. Här är det viktigt att se till verktygets tillgänglighet och form, större involvering av medborgare samt att större flexibilitet och mindre byråkrati ska eftersträvas. Denna sista forskningsfråga har i många hänseenden varit den svåraste att besvara, eftersom den även är den mest praktiskt konkreta. Därför lämnas denna fråga med dessa någorlunda öppna riktlinjer för vilket utseende Kulturkartan bör ha och hänvisar till vidare forskning inom ämnet.

8 SLUTSATS

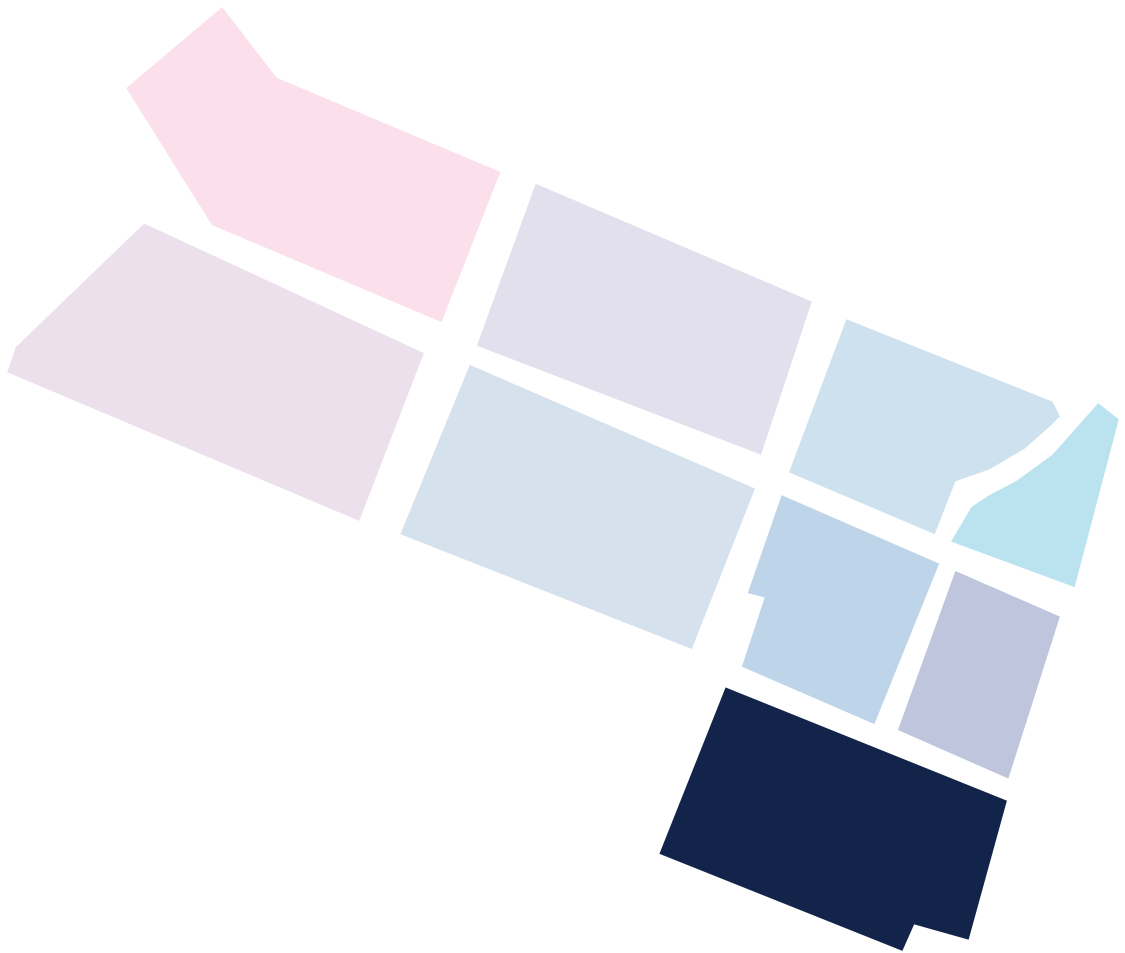
En slutsats av denna studie ligger i att uppsatsen har haft ett brett fokus, det vill säga så mycket som möjligt av Kulturkartan har velat täckas in för att ge läsaren en helhetsbild av problematiken och potentialen i projektet Kulturkartan och området Norra Sorgenfri. Detta beror delvis på att Kulturkartan aldrig förr har legat till grund för en sådan omfattande studie och därför har inga tidigare kunskaper eller utgångspunkter kunnat specificera eller smalna av arbetet mer än vad det redan gjorts. Därför behövs nu vidare studier i ämnet som fokuserar projektet och ger tydligare och mer konkreta anvisningar för hur Kulturkartan måste utvecklas.

Som belysts inledningsvis i teoriavsnittet måste inte all arkitektur och stadsplanering vara så statisk som vi anser den vara. Genom att låta ett stadsrum ta flexibla former och innehålla temporära och varierande aktiviteter uppnås en större mångfald i ett område som får användning över fler av dygnets timmar. Kulturkartan är ett kommunicerande verktyg som bör premiera sådana verksamheter. För att bättre klara av det krävs att fler aspekter tas hänsyn till och att dess utseende utvecklas. I denna uppsats har olika hinder för Kulturkartans mål och syfte diskuterats med slutsatsen att den har en stor potential som livgivande till ett område samt kulturellt drivande vid utveckling.

Vad skulle då alternativet vara till att se på platsen som något fult och oönskat? Ja, att se den utifrån sitt bevarandevärde, dess historik och potentialen i tomrum i staden. Om det inte anses att det finns positiva värden att tillskriva även dessa platser kommer staden aldrig att byggas för alla dess invånare och se till allas intressen. Sättet vi ser olika på platser, sättet vi tillskriver platser dess olika värden, är det aldrig någon som kan ta ifrån oss. Därför måste det till lika strategiska planer för att bevara det värdefulla som för att utveckla en plats till något nytt. Men när enskilda intressen har den främsta makten över staden är det lätt att enbart se till marknadsekonomiska vinster.

För att knyta an till inledningen, där bilden och imagen av Malmö diskuterades ha strategiskt förändrats över årtionden, kan Norra Sorgenfri komma att bli till en viktig nod i detta imageskapande. Men om vi ser på platsen som enbart ett tomrum idag missar vi något värdefullt i framtiden. Detta område måste lyftas, redan i utvecklingsstadiet. För detta kan Kulturkartan utvecklas att bli en ovärderlig resurs - bara den används på rätt sätt.

Sveriges Berlin, Malmö, saknar fortfarande mycket av den spontanitet som blomstrar nere på kontinenten. Att verksamma krafter i staden har ambitioner finns det efter studien ingen tvekan om, men stagnationen tros ligga i att möjliggörande faktorer inte alltid arbetar åt samma håll. Därtill kan det svenska klimatet, både vädermässigt samt socialt, vara starka påverkansfaktorer för att kulturellt hållbar stadsutveckling ska kunna spira. För trots att den tyska huvudstaden inte ligger mer än nio timmars tågres bort skiljer sig städerna åt. Likheten ligger i ambitionen och om Malmö tillåts dröjer det nog inte länge förrän vi upplever skiftet från kunskapsstad till kreativt och kulturellt centrum i den nordeuropeiska regionen. I Malmös flexibla mellanrum kan de kulturella aktiviteterna få nytt liv!

9 REFERENSER

9.1 KÄLLFÖRTECKNING

- Arler, F. (2008). "A true landscape democracy" i Arntzen, S. & Brady, E. (red.) *Humans in the Land: The Ethics and Aesthetics of the Cultural Landscape*. Oslo: Unipub
- Ateljéföreningen ADDO (2014). <http://www.addo.nu/frameset-addo.html> (Hämtad: 2014-04-10)
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Bianchini, F. & Ghilardi, L. (2007). Thinking culturally about place. *Place Branding and Public Diplomacy*. 3:4. pp: 280–286
- Bishop, P. & Williams, L. (2012). *The temporary city*. London: Routledge
- Boverket, (2002). *Stadsplanera istället för trafikplanera och bebyggelseplanera*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Tryckeri
- Bryman, A. (2009). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Cirkulationscentralen (2014). <http://www.cirkulationscentralen.com> (Hämtad: 2014-04-10)
- Colomb, C. (2012). Pushing the urban frontier: temporary uses of space, city marketing, and the creative city discourse in 2000s Berlin. *Journal of Urban Affairs*. 34:2. pp: 131-152
- Dagens Nyheter (2011). Nystöddiga Malmö väntar inte på framtiden. 2011-12-19. <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturbedbatt/nystoddiga-malmo-vantar-inte-pa-framtiden/> (Hämtad: 2014-04-15)
- Delegationen för Hållbara Städer (2012). *Femton hinder för hållbar stadsutveckling*. Stockholm: SOU, M 2011:01/2012/66
- Egoz, S. Makhzoumi, J. & Pungetti, G. (2011). "The Right to Landscape: An Introduction" i Egoz, S. Makhzoumi, J. & Pungetti, G. (red.) *The Right to Landscape: Contesting landscape and human rights*. Farnham: Ashgate
- Ek, R. (2007). "Malmö och America's Cup: det koloniala evenemanget" i Ek, R. & Hultman, J. (red.) *Plats som produkt - kommersialisering och paketering*. Lund: Studentlitteratur

- Ek, R. & Hultman, J. (red.) (2007). *Plats som produkt - kommersialisering och paketering*. Lund: Studentlitteratur
- Engwall, M. (2002). No project is an island: linking projects to history and context. *Research Policy*. 32. pp: 789-808
- Europarådet (2000). *Europeisk landskapskonvention*. Florens
- Falkheimer, J. & Thelander, Å. (2007). "Att sätta en plats på kartan" i Ek, R. & Hultman, J. (red.) *Plats som produkt - kommersialisering och paketering*. Lund: Studentlitteratur
- Florida, R. (2005). *Cities and the creative class*. New York: Routledge
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*. 12:2. pp: 219-243
- Fokus (2012). Den stora baksmällan. 2012-01-13. <http://www.fokus.se/2012/01/den-stora-baksmallan/> (Hämtad: 2014-04-15)
- Forsemalm, J. (2009). "Innerstadens mellanrum och dess potentialer - exemplet Långgatorna" i Saltzman, K. (red.) *Mellanrummens möjligheter: studier av föränderliga landskap*. Göteborg: Makadam
- Freestone, R. & Gibson, C. (2006). "The Cultural Dimension of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective" i Monclús, J. & Guàrdia, M. (red.) *Culture, Urbanism and Planning*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited
- Gehl, J. (2006). *Life between buildings - using public space*. Skive: Arco Grafisk A/S
- Goldfrank, B. (2012). Participatory Budgeting and Urban Sustainability: Reviewing Lessons from Latin America. *Unpublished manuscript*
- Gotlands Region (2013). Kultursamverkansmodellen. <http://www.gotland.se/kultursamverkansmodellen> (Hämtad: 2014-02-14)
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- Hultman, J. (2007). "Klibbiga landskap" i Ek, R. & Hultman, J. (red.) *Plats som produkt - kommersialisering och paketering*. Lund: Studentlitteratur
- ISU (2014). Om ISU. <http://www.isumalmo.se/hem/index.php/om-isu> (Hämtad: 2014-04-15)

- Jergeby, U. (1996). Offentlig miljö som arena och kuliss. Avhandling, Uppsala universitet
- Jodidio, P. (2011). *Temporary architecture now! = Temporäre Architektur heute! = L'architecture éphémère d'aujourd'hui!*. Cologne: Taschen
- Kronenburg, R. (2007). *Flexible: architecture that responds to change*. London: Laurence King
- Kulturrådet (2014). Regional kultursamverkan. <http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan/> (Hämtad: 2014-02-14)
- Landry, C. (2000). *The creative city: a toolkit for urban innovators*. London: Earthscan
- Lindersköld, S. & Urde, I. (2013). *Stadsläkning genom stadsgata - En undersökning om Nobelvägens förutsättningar som stadsgata*. SLU: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
- Löfgren, O. (1997). "Mellanrum. Vita fläckar och svarta hål i storstadens utkant" i Saltzman, K. & Svensson, B. *Moderna landskap. Identifikation och tradition i vardagen*. Stockholm: Natur och Kultur
- Malmö Convention Bureau (2014). Lokaler & Anläggningar. <http://www.malmotown.com/moten-evenemang/lokaler-anlaggningar/> (Hämtad: 2014-04-10)
- Malmö SBK (2006). *Vision Norra Sorgenfri - inför omvandling och planarbete*. Malmö stad
- Malmö SBK (2008). *Norra Sorgenfri Planprogram*. Malmö stad
- Malmö stad (2006). *Bilden av Malmö - Malmö stads varumärkesarbete*. <http://www.malmo.se/download/18.6e0fe7e512c888cbc52800012320/1383649184137/Bilden+av+Malmo+webb.pdf> (Hämtad: 2014-05-06)
- Malmö stad (2013). Provtagningar på skolan. <http://www.malmo.se/Medborgare/Forskola-utbildning/Gymnasieskola/Kommunala-gymnasieskolor/Norra-Sorgenfri-gymnasium/Provtagningar-pa-skolan.html> (Hämtad: 2014-04-10)
- Malmö stad (2014). Norra Sorgenfri. <http://www.malmo.se/norrasorgenfri>
<http://www.malmo.se/Medborgare/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Utbyggnadsomraden/Norra-Sorgenfri/Kulturkartan/Bakgrund.html> (Hämtad: 2014-03-22)
- Miles, M. Hall, T. & Borden, I. (red.) (2000). *The City Cultures Reader*. London: Routledge
- Moilanen, T. & Rainisto, S. (2009). *How to brand nations, cities and destinations*. New York: Palgrave Macmillan

Naturvårdsverket (2013). Landskapskonventionen. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Landskapskonventionen/> (Hämtad: 2014-03-19)

Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Qviström, M. (2009). ”Nära på stad - om framtidsdrömmar och mellanrum i Malmös utkant” i Saltzman, K. (red.) *Mellanrummens möjligheter: studier av föränderliga landskap*. Göteborg: Makadam

Region Kronoberg (2014). Bakgrund. <http://kulturplankronoberg.se/regionalt/> (Hämtad: 2014-02-14)

Region Skåne (2013). Regional kulturplan för Skåne. http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Kultur-Skane-samlingsnod/Kultur_Skane/Samverkansmodellen/Skanes-Kulturplan/ (Hämtad: 2014-02-14)

Region Västerbotten (2014). Kulturplan Västerbotten. <http://regionvasterbotten.se/kultur/regional-kultur/kulturplan-vasterbotten/> (Hämtad: 2014-02-14)

Saltzman, K. (red.) (2009). *Mellanrummens möjligheter: studier av föränderliga landskap*. Göteborg: Makadam

Stevenson, D. (2003). *Cities and Urban Cultures*. Maidenhead: Open University Press

Sveriges Kommuner och Landsting (2011). *Handbok i Cultural Planning - Att fånga platsens själ*. Stockholm

Winkelhorn, K. (2011). Kraften i den kulturelle dimension. *Urbana perspektiv - en jubileumsskrift*. ISU. p: 51

Zintchenko, L. (2009). ”Oförsäglighetens urbana landskap” i Saltzman, K. (red.) *Mellanrummens möjligheter: studier av föränderliga landskap*. Göteborg: Makadam

9.2 BILDFÖRTECKNING

Bild 2.1: Archigram. http://arttattler.com/Images/NorthAmerica/Missouri/St.%20Louis/Mildred%20Lane%20Kemper/Metabolic%20City/PlugInCity-300dpi_1.jpg

Bild 2.2: Robert Montgomery. <http://andberlin.com/wp-content/uploads/2012/10/robert-montgomery-all-palaces-are-temporary-palaces-at-stattbad-wedding.jpg>

Bild 2.3: Egoz, S. Makhzoumi, J. & Pungetti, G. (2011). The Right to Landscape: Contesting landscape and human rights. Farnham: Ashgate. Översättning författaren

Bild 4.1: Malmö SBK (2006). Vision Norra Sorgenfri - inför omvandling och planarbete. Illustration av Gunilla Kronvall

Bild 4.2: Malmö stad (2010). Norra Sorgenfri - Stadsrum

Bild 4.3: Maria Bolin (2014)

Bild 4.4: Malmö stad (2014). <http://www.malmo.se/images/18.760b3241144f4d60d3b1fc1/1395996774334/Strukturkarta+NS+Hemsida.jpg>
Omgjord av författaren

Bild 4.5 - 4.15: Maria Bolin (2014)

Bild 4.16: Malmö SBK (2008). Norra Sorgenfri Planprogram. Malmö stad

Bild 5.1: Norra Sorgenfri Nu-bloggen. http://norrasorgenfri.blogspot.se/2012_06_01_archive.html

Bild 5.2 - 5.6: Maria Bolin (2014)

Bild 5.7: Norra Sorgenfri Nu-bloggen. http://norrasorgenfri.blogspot.se/2012_06_01_archive.html

Bild 6.1 - 6.19: Maria Bolin (2009-2014)

Bild 7.1: Maria Bolin (2014)